

TJUGOFYRA⁷

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

#39 | Oktober 2018

EU-insatsen genomförde 8 822 vattenbombningar, över 6 000 frivilliga ville hjälpa till. Alla – från EU-länder och centrala myndigheter till Svensson ställde upp. Sommaren 2018 var sommaren då alla krafter drog åt samma håll.

FOTO: LARS HEDELIN, POLISEN

Möjlighetsfönstret står öppet

Efter skogsbrandssommaren 2018 och en hetsig valrörelse har inte lugnet lägrat sig på MSB.

”Efter” en händelse är också viktig. Eftersläckning, återställning, återhämtning och inte minst ska kommunernas ersättningsfrågor redas ut. Och det pågår arbete i hög fart för att få med sig lärdomar från sommarens och höstens händelser, innan minnet bleknat.

Efter en stor händelse öppnas möjligheter för förändringsarbete, ”möjlighetsfönster” som amerikanarna brukar kalla fenomenet. Men fönstret brukar snabbt stängas i takt med att nya händelser skymmer sikten, därav brådskan.

Regeringen har gett MSB i uppdrag att snabbutreda vissa frågor så vi står bättre rustade redan under hösten/vintern. Det handlar om tre delar:

■ Om förstärkningsresurser och dimensionering av resurser för snabba insatser till exempelvis vid skogsbrand. Men det är också ett ansvar som måste tas ute i kommunerna!

■ Det handlar om utbildning och rekrytering av medarbetare till räddningstjänsterna, om förstärkningsresurser, och om samspelet med EU. Även det ett ansvar som vi delar med kommunerna.

■ Och det handlar om helikoptrar, brandflyg och gemensamma resurser med andra länder.

Nu har vi lämnat det första delsvaret, där

LEDARE

Dan Eliasson
Generaldirektör, MSB

Att starta från noll när larmet har gått är ingen bra idé.

vi bland annat föreslår regeringen en satsning på:

- fler skogsbrandsdepåer och resurser för att snabbare kunna återställa dem,
- nationell förmåga för brandbekämpning från luften – genom nationella avtal som kan komplettera andra aktörers förmåga,
- utvecklat världsstödd för att kunna ta emot hjälp,
- och att MSB ska utveckla FSOL, förstärkningsresurs för samverkan och ledning, kompletterat med utvecklat stöd för räddningsledning, samband och informationsdelning samt kartstöd.

Det där uppskattar vi kommer att kosta runt 129 miljoner kronor i utvecklingskostnader och 38 miljoner kronor i årliga förvaltningskostnader – men det räcker ändå inte: Alla aktörer i samhället behöver stärka sin förmåga, så att samhällets resurser utnyttjas på bästa sätt.

Kommuner och länsstyrelser behöver stärka sin förmåga att snabbt skala upp insatser när situationen blir så allvarlig som den i somras. Statliga aktörer behöver också se över sina resurser och frivilligorganisationerna vill bli i anspråkstagna redan på planeringsstadiet. Avtal, planer och övning underlättar när något händer, att starta från noll när larmet har gått är ingen bra idé.

Möjlighetsfönstret står också på glänt när

nu räddningstjänstutredningens betänkande håller på att remissbehandlas. I den finns flera förslag som aktualiserats ytterligare av sommarens händelser. Det är särskilt intressant att samma utredare nu även har fått uppdraget att utvärdera arbetet under sommarens större skogsbränder.

Det kan vara så att den kommunala räddningstjänsten står inför stora förändringar och det är min känsla att det välkomnas på alla nivåer, särskilt av de närmast berörda.

Eftersläckning, efterarbete och eftertanke är närbesläktade.

Några avslutande reflektioner efter sommarens händelser.

Vi ska inte bara lära av våra misstag. Hur tar vi vara på lärdomarna från det lyckosamma, ibland svårfångade? Bränder som inte utvecklades till svårsläckta på grund av snabb, riktig insats till exempel. Sommarens osynligaste hjälte är kanske en medborgare som ingrep direkt med vattenhinkar, brandsläckare eller granruskor och därmed förhindrade en storbrand.

Efter sol kommer regn. Det finns fog att tro att vi kommer att få fler somrar med uthållig värme och torka – och skogsbrandsrisk. Men vi kommer också få se det omvända. Extrema väder, skyfall, stormar och skarpa vintrar.

Och vi måste rusta oss för det oförutsedda.

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps ansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSBs officiella linje.

REDAKTIONEN

Gunno Ivansson
Journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 06
gunno.ivansson@msb.se

Per Larsson
Journalist
010-240 51 02
per.larsson@msb.se

Adress
MSB, Tjugofyra7
651 81 Karlstad

E-post
redaktionen@tjugofyra7.se

Webb
www.tjugofyra7.se

Upplaga
28 000 exemplar

Tryck
Pressgrannar, Linköping.
Tryckdag detta nummer:
27 september.
Nästa nummer är ute:
11 december.

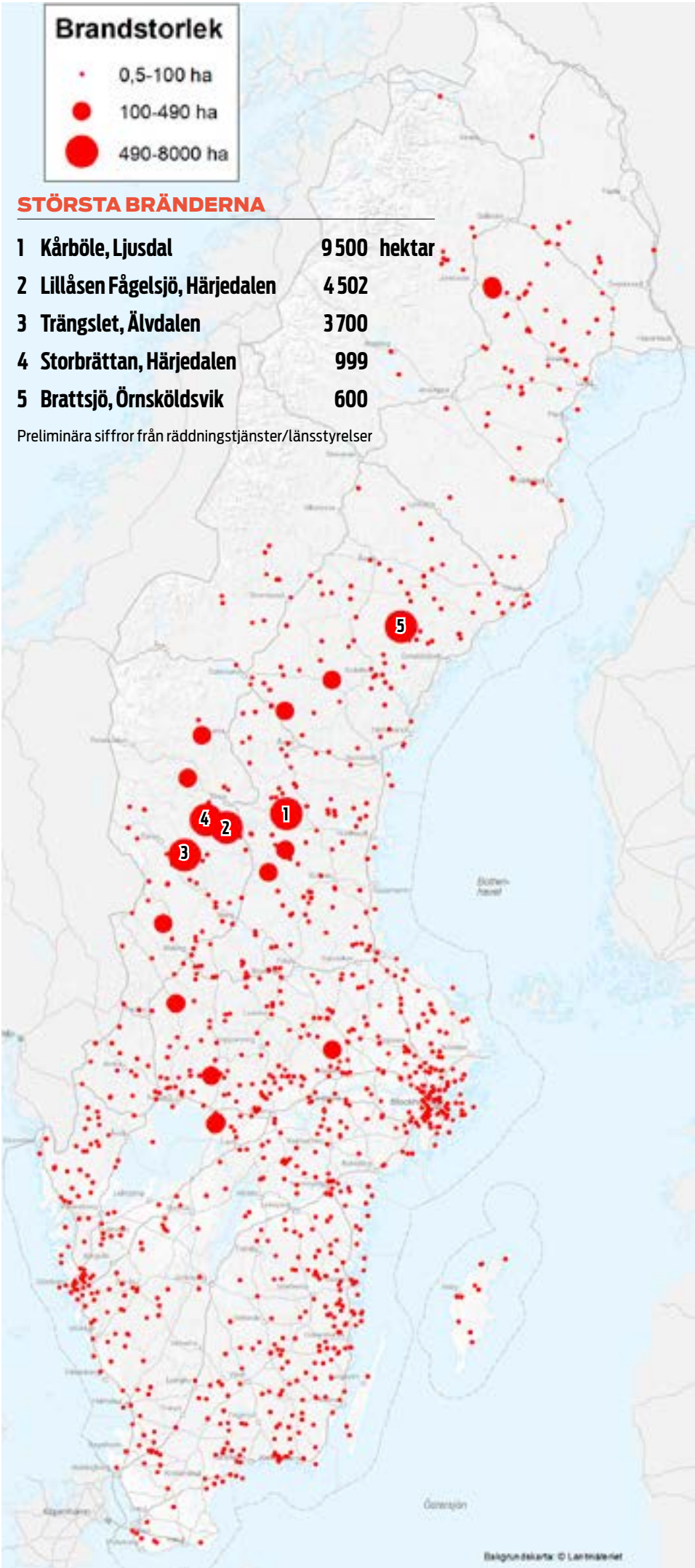
INNEHÅLL #39

INFOSÄKERHET

Åsa Lindestam, socialdemokraterna, och Beatrice Ask, moderaterna, medverkade i politikerpanelen vid årets konferens Informations-säkerhet för offentlig sektor

Sidan 20

Polska brandmän lägger ut slang i närheten av Kårböle. 139 polska brandmän kämpade mot bränder i både Gävleborg och Härjedalen och var en del av de internationella styrkor som hörsammade svensk begäran om hjälp via EUs civilskyddsmekanism.

FOTO: PAVEL KOUBEK / @EUROPEAN UNION 2018

EU ska höja kapaciteten

Stödet till Sverige var det senaste decenniets största EU-insats mot skogsbränder, räknat i personal den största någonsin. Nu planerar EU att höja kapaciteten och bygga en ny resurs, rescEU, med bland annat skopande plan.

■ EU-kommissionens förslag ska behandlas under hösten. Ett inrättande av rescEU innebär dels en insatsreserv på europeisk nivå som EU har kontroll över, dels att medlemsländerna med ekonomiskt stöd av EU höjer sin egen kapacitet och dessutom kan bidra mer i hjälp till andra länder.

– EU kan inte stå vid sidan av och titta på när våra medlemsländer drabbas av naturkatastrofer och behöver hjälp. När en katastrof inträffar vill jag att EU ska erbjuda mer än kondoleanser, säger EU-kommissionens ordförande Jean Claude Juncker på EUs hemsida.

Behovet av mer resurser blev tydligt för EU förra sommaren när ett antal länder i södra Europa drabbades av stora skogsbränder. Portugal efterfrågade hjälp, men det frivilliga stödet uteblev eftersom andra EU-länder behövde sina resurser på hemmaplan.

De direkta kostnaderna för

Förstärkning
”När en katastrof inträffar vill jag att EU ska erbjuda mer än kondoleanser.”

Jean Claude Juncker, ordförande EU-kommissionen

bränderna i Portugal beräknas till 600 miljoner euro, vilket motsvarar 0,34 procent av landets BNP. I Europa förstördes över en miljon hektar skog.

Bara under 2017 dog fler än 200 personer i naturkatastrofer i Europa. 2016 låg kostnaderna för skador efter naturkatastrofer på 10 miljarder euro.

EUs civilskyddsmekanism baseras i dag på att EU samordnar frivilligt stöd från medlemsländer till det land som begärt hjälp. De senaste åren har förmågan att hjälpa varandra prövats hårt när flera länder samtidigt drabbas av samma typ av katastrof.

– Vårt nuvarande system för katastrofinsatser i frivillig form har nått sin gräns, när vi samtidigt utsätts för katastrofer i flera länder räcker det inte till. Utmaningarna har förändrats och då måste även vi förändras. Inget medlemsland ska stå ensamt i en krissituation och jag tror rescEU är realitet i slutet av året, säger Christos Stylianides, EU-kommissionär med ansvar

för humanitärt bistånd och krishantering.

I EUs insatsreserv ska finnas skogsbrandsflyg, högkapacitetsskärmar, sök- och räddningsresurs och fältsjukhus med grupper för akutsjukvård. EU ska ha operativ kontroll över resurserna och besluta om användning, insatspersonal rekryteras från medlemsländerna.

Samtidigt ska EU hjälpa medlemsländerna att stärka sin nationella kapacitet genom att till 75 procent finansiera anpassning, reparation, transport och drift av befintliga resurser.

Förutom att länderna blir bättre rustade vid katastrofer, blir de nationella resurserna förstärkning i en gemensam europeisk civilskyddspool för katastrofinsatser.

När resurserna i poolen inte räcker till ska EUs egen insatsreserv kunna sättas in. I det pågående arbetet ingår även förstärkning av förebyggande arbete i medlemsländerna.

Christos Stylianides besökte Färila, nära den största svenska skogsbranden i sommar. Där stod inte Sverige ensamt och han imponerades av insatsen och samarbetet.

– När Sverige begärde hjälp

Christos Stylianides

kontaktade vi tolv länder och omedelbart visades ett rejält intresse att hjälpa till så snabbt som möjligt. Här ser vi europeiska medborgare slåss tillsammans mot bränderna, ytterligare ett exempel på praktisk europeisk solidaritet. Det vi sett här är en stor prestation. Men nu behöver Europa rescEU som en säkerhet när nationella kapaciteter är överbelastade, sade Stylianides.

Justitie- och inrikesminister Morgan Johansson besökte Färila tillsammans med Stylianides och sade:

– Vi är helt överens när det kommer till nödvändigheten av att bygga en sådan kapacitet, vi anser också att en del av kapaciteten ska placeras i de norra länderna.

Stylianides kommenterade:

– Vi behöver på ett väldigt detaljerat sätt se hur vi kan öka kapaciteten i norra Europa. Utrustning bör placeras nära högriskområden och vi behöver definitivt en del utrustning i norr. Men det är inte för politiker att besluta, utan för experter.

Till Sverige mobiliserades över 360 personer, flygplan, helikoptrar och fordon via EUs civilskyddsmekanism. Enligt EUs beräkningar omfattande insatsen 815 flygtimmar och 8 822 vattenbombningar.

PER LARSSON

INTERNATIONELLT STÖD				
Land	personal	flygplan	helikopter	markfordon
Danmark	58	-	-	16
Finland	29	-	-	12
Frankrike	100	6	-	-
Italien	35	4	-	-
Litauen	21	-	1	-
Norge	14	-	12	-
Polen	139	-	-	44
Portugal	8	2	-	-
Tyskland	63	-	5	13
Totalt	467	12	18	85
Personal: räknat på antalet personer. Exempelvis hade Litauen sju i bemanningen, skiftade personal två gånger. Markfordon: lastbilar, minibusar, personbilar, trailers. Bas för internationell personal: Färila 87; Sveg 139; Växjö 84; Örebro 143; övriga 14. Totalt 467.				

Kunskaperna måste öka

Återtänt

”Det är tragiskt att man haft branden nertagen och sedan missat eftersläckningen.”

Anders Granström, skogsbrandsexpert, Sveriges lantbruksuniversitet

Olika

”Risken är att vi försöker släcka de stora skogsbränderna på samma sätt som de små och det fungerar inte.”

Rickard Hansen, skogsbrandsexpert, MSB

– Det finns mer än ett exempel från bränderna i år att elden har varit under kontroll och sedan blossat upp igen. Det är tragiskt att man haft branden nertagen och sen missat eftersläckningen.

■ Det berättar Anders Granström, skogsbrandsexpert vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Umeå.

Han har fått i uppdrag av MSB att analysera väder- och bränslemässiga förhållanden och försöka komma fram till varför vissa bränder blivit stora och varför vissa kunnat tas om hand av räddningstjänsten.

Anders Granström fick uppdrag av MSB även efter branden i Västmanland 2014 och vid en jämförelse skulle han säga att väderförhållandena var ännu värre då.

– Den här sommaren har det sällan varit någon stark vind. I Västmanland var det en eftermiddag med riktigt stark vind och det gjorde hela skillnaden då. Det speciella i år är de många samtidiga bränderna. Det har varit en lång period av brandväder men de stora bränderna har tänt inom ett eller två dygn och det antyder att man inte haft resurser att rå på

Anders Granström

Utbränd skog i trakterna av Kårböle. Skogsbrandsexperten Anders Granström säger att det finns mer än ett exempel på bränder som varit under kontroll men sedan blossat upp igen.

FOTO: PAVEL KOUBEK/@EUROPEAN UNION 2018

dem. Samtidigheten sprider ut resurserna.

Han är i inledningen av sitt arbete men vid flera av bränderna har han kunnat konstatera vissa mönster. Bränder har varit släckta men blossat upp igen senare.

– Om man släcker med helikopter krävs en kombination med fotfolk. I bland är branden nertagen med helikopter men det har inte funnits några slanglinjer på plats. Det krävs en hel del resurser för att få ut personal och slang. Det har också hänt att man släckt ner men lämnat för tidigt eller att man inte haft tillräckligt med folk för att göra färdigt, säger Anders Granström.

Rickard Hansen, skogsbrandsexpert på MSB, och den som författat den senaste boken om skogsbrands-släckning, anser att kunskaperna måste öka på alla nivåer. Vid en jämförelse med andra stora händelser som en kemikalieolycka är risken att det blir väldigt mycket stab och ledning.

– När man sätter sig ner och ska utvärdera tenderar det att bli en fråga om stab och ledning. Själva ämnet som sådant med kunskap och taktik är det inte lika mycket fokus på. Vid

Rickard Hansen

kemikalieolyckor är det förutom stab och ledning minst lika viktigt att du kan räddningskemi.

Stab och ledning är viktigt, men han hoppas att det blir lite fokus på skogsbrand.

– Vi har ett förhållningssätt till hur vi släcker skogsbränder under normala somrar som vi bör fundera på nu, fungerar det under såna förhållanden som vi hade i somras? Risken är att vi försöker släcka de stora skogsbränderna på samma sätt som de små och det fungerar inte.

I Sverige har vi hittills haft ”snälla” förhållanden och oftast tillräckligt med resurser. Räddningstjänsterna behöver ställa in sig på att det i framtiden oftare blir utdragna insatser.

– Om jag som räddningsledare inser att med de resurser jag har inte kan rå på branden idag och inte den närmaste tiden, då kanske det är bättre att ha ett defensivt förhållningssätt och vänta till vädret blir bättre. Såvida det inte finns bebyggelse men då får jag satsa på att skydda den. Vissa dagar är naturen starkare.

Att stora bränder kräver mycket resurser i både tid och rum.

– Det de gör i andra länder, framför allt USA, är att om de tappar branden vid första snabba insatsen då går det in i en fas där man laddar upp med mycket resurser och börjar plan-

lägga. Det sker lugnt och metodiskt och man är inställd på att det kommer att ta veckor, månader. Det är detta tidsperspektiv som vi i fortsättningen bör ställa in oss på i Sverige.

Där kunskaperna behöver utvecklas är bland annat tolkningen av brandriskprognoserna.

– Vad säger de olika indexen och hur kan man tolka dem, vilket brandförlopp kan vi förvänta oss, ska vi vidta några beredskapsåtgärder? Bland det viktigaste är en snabb förstainsats och då gäller det att ha höjt beredskapen.

Ett annat område är flygande resurser.

– Då kanske vi ska använda helikoptern för att transportera ut brandpersonal i förstaskedet så man snabbt får ut folk. En eventuell beredskapsläggning av flygande resurser öppnar upp för ytterligare möjligheter. Exempelvis kan räddningstjänsten i första skedet få ut brandpersonal med helikopter och slagkraftigt slå ner branden på samma gång som vattenbombning sker. Det känns lite skakigt att vi var så beroende av slang som vi var. Det finns en rad olika metoder för att bekämpa skogsbränder, frågan är hur många metoder som användes i sommar? Det kanske är läge att utöka verktygslådan.

GUNNO IVANSSON

Här startade största branden

Blixten slog ner i trädet. Det startade branden i Ängraområdet som var en av tre närmast sammanhängande bränder runt Kårböle i Ljusdal. Branden i Ängraområdet var den enskilt största och omfattade drygt 4 600 hektar. Skogsbrandsexperten Anders Granström hittade platsen för blixtnedslaget under sitt utredningsarbete.

FOTO: ANDERS GRANSTRÖM

– Titta inte bara på sko

■ Räddningsledaren vill se bredare grepp om vilka resurser som behövs

Det luftburna stödet till skogsbränderna var det största någonsin. Nu diskuteras vilka resurser Sverige behöver i framtiden.

– Men vi ska nog passa oss för att bara titta på skogsbrand. Nästa gång är det en annan typ av stor olycka och andra resurser som behövs, säger Robert Strid, räddningsledare för sommarens största insats.

■ Bränderna i Ljusdals kommun omfattade cirka 9 500 hektar. Det brann i tre olika områden. Räddningsinsatsen pågick i 26 dagar.

Som mest fanns det 16 luftburna resurser igång samtidigt, fyra plan och tolv helikoptrar.

– De gjorde fantastiskt stor nytta, utan deras bombningar hade vi inte kunnat gå in i skogen med markpersonal på samma sätt, säger Robert Strid.

Men han tycker inte att Sverige ska skaffa egna brandsläckningsflyg.

– Vi har blivit bättre på att ta emot hjälp, det ska vi fortsätta med. Och jag tycker man ska titta på att ha flygande resurser placerade längre norrut i Europa. Sen behöver vi i Sverige se över befintliga flygande, statliga resurser. Se hur de kan utöka sina användningsområden.

Diskussionen om resursbehov tycker Robert Strid ska ta ett bredare grepp.

– Vi ska passa oss för att låta pendeln svänga över för mycket mot skogsbrand. Det kommer nog bli en ökning av förstärkningsresurser och jag skulle vilja se specialutbildad räddningstjänstpersonal som förstärkningsresurs. Personal som är specialister inom olika områden, bland annat skogsbrand, och som kan kallas in från en nationell personalpool.

Skogsbränderna i Ljusdals kommun började 14 juli efter ett blixtnedslag i Ängsraområdet.

Ett tag pågick fem bränder, men snart koncentrerades det till tre stora skogsbränder: Enskogen, Ängsra och Nötberget. De omringade byn Kårböle varifrån 100 personer kom att evakueras.

Resurser byggdes hela tiden

på i form av materiel och personal. 18 juli anlände de första vattenbombande planen. Robert Strid tog över som räddningsledare 19 juli.

– De som jobbat var slutkörd, det behövdes nya krafter. Beslutet togs i samverkan med länsstyrelsen.

Fyra dagar senare, nio dagar efter första larmet, tog länsstyrelsen över insatsen.

– Beslutet har växt fram i samförstånd med Ljusdal kommun som gjort ett fantastiskt jobb. Det är inte rimligt att en kommun på drygt 19 000 invånare ska ta hand om allt arbete, nu är det dags för staten att kliva in, sade då Per Bill, landshövding i Gävleborg.

Länsstyrelsen byggde upp en stab enligt Nato-modell med 85-90 personer indelad i nio olika funktioner.

– Vi jobbar oftast inte i så stora staber, men länsstyrelsen har börjat använda den stabsstrukturen, polisen och de internationella medarbetarna är vana modellen. Det fungerade mycket bra. Vi i ledningen fick kortare ledtider och länsstyrelsen har verkligen visat att den har stor kapacitet. Medan den akuta brandsläckningen pågick kunde länsstyrelsen stötta kommunen med krishantering.

Som räddningsledare såg Robert Strid inte mycket av bränderna.

■ **Behöver man inte se med egna ögon, inte bara via bildöverföringar, för att skapa trygghet i beslut?**

– Det är klassiskt att man är mer i fält. Nu har jag lärt mycket om att jobba på strategisk nivå.

LEDNINGEN

■ Robert Strid, räddningsledare, och Patrik Åhnberg, ställföreträdande, utgjorde räddningsledningen.

■ Under dem fanns en stabschef och chefer för nio olika stabsfunktioner: personal/administration, säkerhet, insats, logistik, IT/samband, analys, information, juridik och samverkan. Totalt 85-90 personer.

■ Staben hade personal från räddningstjänst, polis, kommunen, länsstyrelsen, Försvarsmakten, MSB, Trafikverket, Lantmäteriet, restvärdesräddning.

Robert Strid

En dansk brandman återvänder efter arbete i pyrande skog, i närheten av Kårböle. Markpersonal är en förutsättning. Samtidigt gjorde flyg och helikoptrar stora insatser. Robert Strid, räddningsledare vid bränderna i Ljusdals kommun, skaffa egna flyg, däremot att resursen behövs i norra Europa.

vå. Jag minns inte när jag första gången flög över området. Ulrika Lindmark, Rsyd, var chef för insatsstaben, det var hon som hade bilden av bränderna och gav oss i ledningen underlag. Vi tog beslut om att ringa in bränderna, hur det gjordes föll ut i Ulrikas organisation.

■ **Vad var svårt taktiskt?**

– Om vi jämför med Västmanlandsbranden var en tydlig skillnad att vi hade tre stora sektorer, vilket innebar tre led-

ningsstrukturer som jobbade med varsin brand. Vi hade fem mils omkrets runt bränderna, men räknar vi varje sektor för sig var det en total omkrets på tolv mil. Vinden påverkade och det var risk att sektorerna skulle brinna ihop. Den geografiska spridningen var besvärlig.

Mitt i detta fanns Kårböle, och evakueringen av boende tycker Robert Strid var den största utmaningen.

EN RÄDDNINGSLEDARES DAG

- 06.15 samtal med insatsledningen, hur hade natten varit
- 07.00 intervjuer med media
- 08.30 möte med länsledningen
- 09.15 stabsorientering
- 10.00 presskonferens med enskilda intervjuer
- 15.15 stabsorientering med framtida strategi
- 16.00 presskonferens
- 22.15 stabsorientering
- 23.00 planering för några dagar framåt
- 24.00 Go ´natt

– Dels beslut om evakuering, dels när man ska besluta att de kan flytta tillbaka. Att dra kartgränser för det är en utmaning. Det måste kommuniceras på ett bra sätt, folk ska bo någonstans, bostäder måste bevakas. En del var evakuerade i 17 dagar, och det föder många frågor.

I slutet av augusti var Robert Strid tillbaka i Enskogen och mötte boende som varit evakuerade.

– Klart det fanns viss kritik, men jag upplever att de flesta var tacksamma. Och vi klarade alla permanentbostäder.

■ **Det pågick stora bränder i Härjedalen och Dalarna samtidigt. Hur påverkade det er?**

– Vår omvärldsbevakning bevakade dem och även läget i Europa, för att förstå att det inte var givet att vi skulle få alla resurser vi behövde. Det behövdes prioriteringar och vi

gsbrand

ttning för att släcka skogsbränder.
mmun, tycker dock inte att Sverige ska

FOTO: PAVEL KOUBEK/@ EUROPEAN UNION 2018

Många frivilliga gjorde en viktig del av arbetet som utfördes till
fots, bland annat ta hand om brandslang.

FOTO: LARS HEDELIN, RIKSPOLISSTYRELSEN

Lantbrukare gjorde stora insatser, bland annat genom att säkra
brandgator med vatten från gödseltankar.

FOTO: PAVEL KOUBEK/@ EUROPEAN UNION 2018

underställde oss den nationel-
la bedömningen.

Insatsen svalde enorma re-
surser. Det fanns dagar med
70 maskiner (motorsprutor
och skördare) i skogen som be-
hövde 50 kubik drivmedel per
dygn. Trafikverket hade 231
personer på plats, från trafik-
vakter till stabspersonal. Lant-
brukare gjorde stora insat-
ser, bland annat med att skapa
brandgator.

– Hörde en historia om en
lantbrukare som fick fel på ma-
skinen ute i skogen. Han fick dit
folk att laga den, passade på att
sova i hytten och när maskinen
var lagad körde han igen, säger
Robert Strid och tillägger:

– En sån här gång upptäcker
man vilken stor kraft det finns
hos räddningstjänster, kom-
muner, statliga myndigheter
och inte minst frivilliga. Fram-
förallt i början var de frivilliga

viktiga – lantbrukare, allmän-
het i Färila och alla de som or-
ganiserades via Röda korset.

Mycket kunde säkert gjorts
annorlunda, Robert Strid tror
sådan visshet kommer med li-
te distans.

– Visst kunde resurser byggts
tidigare, men jag har förståelse
för att man inte hann det. Och

FAKTA

Område: Nordvästra delen av
Ljusdals kommun. Största brän-
derna: Ängra, Enskogen och Nöt-
berget,
Brandstart: 14 juli.
Avslutad räddningsinsats: 9
augusti.
Areal: 9 500 hektar.
Räddningstjänstpersonal:
1 300 involverade som mest, va-
rav 600 i terräng.
Räddningstjänster: 15 från
stora delar av landet.
Internationell resurs: närma-
re 300 markpersonal från Dan-
mark, Finland, Frankrike och Po-
len, Flygplan från Italien, Frankri-

ke, Portugal. Helikoptrar från Li-
tauen, Norge och Tyskland.
Frivilliga: Flera hundra, både
organiserade och spontanfrivil-
liga. Röda korset, Färila Folkan,
Svenska blå stjärnan, Bilkårernas
riksförbund, Frivilliga radioor-
ganisationen, Lottakåren, med
flera.
Övriga: Alla 21 länsstyrelser,
flertalet kommuner i Gävleborgs
län, MSB, Trafikverket, Kustbe-
vakningen, Lantmäteriet, PTS,
Försvarmakten, Skogsstyrelsen,
LRF Gävleborg, med flera samt
många regionala och lokala fö-
retag.

PER LARSSON

Upplevde insatsen exemplarisk

Ett skolexempel på skogsbrandsbekämpning,
skrev David Högberg, ställföreträdande rädd-
ningschef i Vaggeryd, i ett inlägg på Facebook
30 juli. Vi publicerar här hans inlägg.

”Har idag varit med om ett
skolexempel på skogs-
brandsbekämpning.

Flygande resurser identi-
fierar en rökpelare och rap-
porterar detta omgående till
SOS Alarm som arbetar fy-
siskt öga mot öga med rädd-
ningstjänstens inre befäl.

Förstärkt larmplan (3 rädd-
ningsenheter, 3 vattenenhe-
ter samt dubbla ledningsen-
heter) larmas på studs, redan
innan branden är bekräftad.

Den av MSB skapade taktis-
ka reserven i form av i Växjö
placerade vattenbombande
helikoptrar avropas parallellt
med markresursernas ut-
larmning.

När första Fip (första in-
satsperson) kommer fram,
efter vägvisning av flygan-
de resurser och uppmötande
allmänhet, rapporterar den-
ne uppskattad brandyta, in-
tensitet och spridningshas-
tighet parallellt med släck-
ning med torr metod (ruskor
samt pulversläckare) tillsam-
mans med den uppmötande
allmänheten.

Flamfronten är i princip
släckt innan första räddnings-
enhet är framme. Inre befäl
har under framkörning re-
kognoscerat lämpligt vatten-
tag för de motorsprutor som
alltid hänger på vattenenhe-
terna vid larm utanför tätort.

Motorsprutorna angörs vid
rekognoscerad plats samti-
digt som räddningsenheter-
na (varav två med påhängda
terränghjulingar) fortsätter
mot brandplatsen. Samtidigt
landar de vattenbombande
helikoptrarna på en äng för
att hänga på vattentunnorna.

När slangledningarna från
de två första räddningsenhe-
terna börjar läggas ut tömmer
helikoptrarna sina första vat-
tenlass precis i den kant som
brandspridningen var innan

flammorna
släcktes av
Fip:en.

De föl-
jande vat-
tenlassen
droppas i
brandens
utkant för
att väta den
ännu inte brända marken.
Till slangledningen på mar-
ken kopplas det dels på vat-
tenspridare, dels grenrör för
manöverslang. Ett par vat-
tenlass från ovan landar mitt
i brandområdet vilket ger en
välbehövlig svalka för den ar-
betande markpersonalen.

David Högberg

När branden är omringad
med vattenspridarlinje har
vattenhelikoptrarna gjort sitt
och det egentliga släckarbetet
vidtas av personalen på mar-
ken.

Smalslang, strålrör med
sluten stråle och 75 liter/mi-
nut är släckverktygen. Vat-
tenspridarlinjen bibehåller
uppfuktningen av brandens
ytterområden och manuellt
arbete med sluten stråle rakt
ner i marken för att skära av
glödbon från obrända humus-
lager, är det faktiska släckar-
betet.

Tack vare tidig upptäckt,
massiv kraftsamling direkt
mot brandplatsen, hand-
lingskraftig Fip, understöd av
flygande resurser och inten-
sivt arbete av markpersona-
len kunde branden begrän-
sas till 50x50 meter. Hela in-
satsen följs på sekundbasis av
såväl inre befäl samt den läns-
gemensamma RCB-funktio-
nen för såväl taktiskt stöd till
insatsen som strategiska be-
slut för länet som helhet.

Tack alla inblanda-
de. Det är skönt att få va-
ra en del av RäddSam F!
#samverkanpåriktigt ”

Bomben av typen GBU 49 (guided bomb unit) förbereds på Blekinge flygflottilj i Ronneby för att släcka elden vid Trängslet.

FOTO: JERRY LINDBERGH/FÖRSVARSMAKTEN

JAS-bomber kvävde elden

När larmen från skogsbranden började att dugga in anade Moras räddningschef Johan Szymanski knappast att han snart skulle leda ett historiskt släckningsarbete — med bombning av JAS Gripen.

■ Blixtnedslag efter blixtnedslag.

Larmen från de torra skogarna nordväst om Mora började att komma redan under torsdagen men hanterades inledningsvis av styrkan i Särna, berättar Johan Szymanski när Tjugofyra7 träffar honom vid kanten av Siljan inte långt från brandstationen då insatsen är över.

På söndagen eskalerade situationen kraftigt och plötslig hade branden nått försvarets övningsområde i Trängslet.

—Jag satt och drack en kopp kaffe på bryggan med en av våra förmän när beskedet om skjutfältet kom, minns Johan Szymanski. Kaffemuggen stod kvar — tre veckor senare.

Området ovanför Älvdalen har fungerat som övningsfält i årtionden och i marken döljer sig mängder av odetonerad ammunition och sprängämnen.

—Man räknar med att ungefär 10 procent är blindgångare

och man har skjutit där sedan sextiotalet. Artilleri, flygbomber — allt.

—Vi var tvungna att tänka nytt eftersom vi inte kunde gå fram med vare sig markpersonal eller helikopter. Det ledde till en skyddsavbränning på 700 hektar, den största som gjorts, enligt Skogsstyrelsen.

Det ledde också till att man förberedde ett försök med konstsnö från bland annat Vasaloppets förråd på 300 000 kubikmeter, vilket stoppades på grund av att minröjningen tog för lång tid och begränsade framkomligheten.

Mest uppseendeväckande var kanske ändå den bomb på cirka 300 kilo som släpptes av JAS för att detonera strax över marken och sluka syret.

—Ett väldigt lyckat försök, konstaterar Johan Szymanski. Den släckte cirka 100 meter från nedslagsplatsen utan den försämring längre bort som vi befarade på grund av tryckvågen.

Trots det krävande släckningsarbetet tog sig Johan Szymanski tid att hålla allmänheten uppdaterad via sitt eget twitter-konto.

—Lika viktigt som att leda insatsen, menar han och tog även

emot en rad besök av exempelvis försvarsminister Peter Hultqvist, ÖB Micael Bydén och MSB:s generaldirektör Dan Eliasson vilket fick stor betydelse, menar räddningschefen.

—Han har fått mycket kritik men när han hade varit här kände jag att ”det här kommer vi att klara”. Vi kunde förmedla vilka behov vi hade och efter det hände konkreta saker, säger Johan Szymanski och syftar främst på inrättandet av den nationella funktion som började att prioritera resurser över kommun och länsgränser. En nyckel till framgång, menar han.

—I Sverige finns inget mandat på nationell nivå för prioritera kommunala resurser. I det här fallet hade vi en bra dialog, men det kan inte bygga på det.

Att dra på tidigt med resurser och att våga begära hjälp, i detta fall av Södertörns brandförsvarsförbund som skötte Moras övriga larm och systemledning, är ett par åtgärder vars betydelse Johan Szymanski fick bekräftade sommaren 2018.

Mer omvälvande är insikten om att det krävs radikala förändringar i landets beredskap.

—Vi måste tänka om helt och det kommer att kosta mycket pengar. Vi har inget civilförsvaret och behöver fler helikoptrar.

Räddningsledaren Johan Szymanski tog hjälp av Försvarsmakten för att med bomber från JAS-plan kväva elden. FOTO: ANNA HÅLLAMS

Dessutom menar Johan Szymanski att klustren måste bli större.

—Ett inre befäl i länet är på tok för litet. Det kanske ska vara bara ett fåtal räddningscentraler i landet som har flera län, för stöttning och bakre ledning.

Ska det fortsätta så här har vi stora problem, menar Johan Szymanski och ger en ögonblicksbild från ledningsarbetet i somras.

—När man flög över området och kunde se alla bränder samtidigt, det var lite skrämmande. Det såg ut som domedagen.

JOHAN WANGSTRÖM

FAKTA

Område: Älvdalens skjutfält, Trängslet.

Brandstart: 12 juli.

Avslutad räddningsinsats: 3 augusti.

Areal: 3 700 hektar.

Räddningstjänstpersonal: som max cirka 70 samtidigt.

Räddningstjänster: flertal från hela Sverige.

Internationell resurs: vattenbombande flygplan, helikoptrar, 55 Brandmän från Tyskland.

Frivilliga: Röda korset, Bilkåren, FRG med flera.

Övriga: Försvarsmakten, Trafikverket, kommuner, polisen, landstinget, länsstyrelsen, MSB, Fortifikationsverket, SMHI, Tera-com, Telia med flera.

159 bränder i Jämtland

■ Ledningskapaciteten slutkörd efter en vecka

Det var en sommar som inte liknade några tidigare.

Ifjol hade räddningstjänsten Jämtland 31 markbränder, i år 159.

■ Det började 12 juli och där-
efter kom bränderna slag i slag
till 29 juli när insatsen avsluta-
des.

– Under den perioden hade
vi 89 konstaterade bränder. De
största var Fågelsjö och Stor-
brättn med 5 000 hektar till-
sammans. De brann inte ihop
men var på var sin sida om byn,
berättar räddningschef Lars
Nyman.

Det började med mindre
bränder men redan efter någon
dag kom en större i Pålgård, Ra-
gunda kommun, på 227 hektar.

– Då ropade vi på Medelpad:
Hjälp oss. Vi personalförsörjer
och ni leder. Vi är ett stort rädd-
ningstjänstförbund, men inte
så stor ändå när det blir så här
långvarigt.

Efter en vecka var Jämtlands
ledningskapacitet slutkörd och
man vände sig till Storstock-
holms räddningscentral, SSRC,
med en begäran om stabsstöd.
SSRC är ett samarbete mellan
räddningstjänsterna i Attun-
da, Enköping-Håbo, Gotland,
Norrtälje, Sala-Heby, Uppsa-
la och Storstockholm och där
fanns Anders Ahlström, rädd-
ningschef i Uppsala.

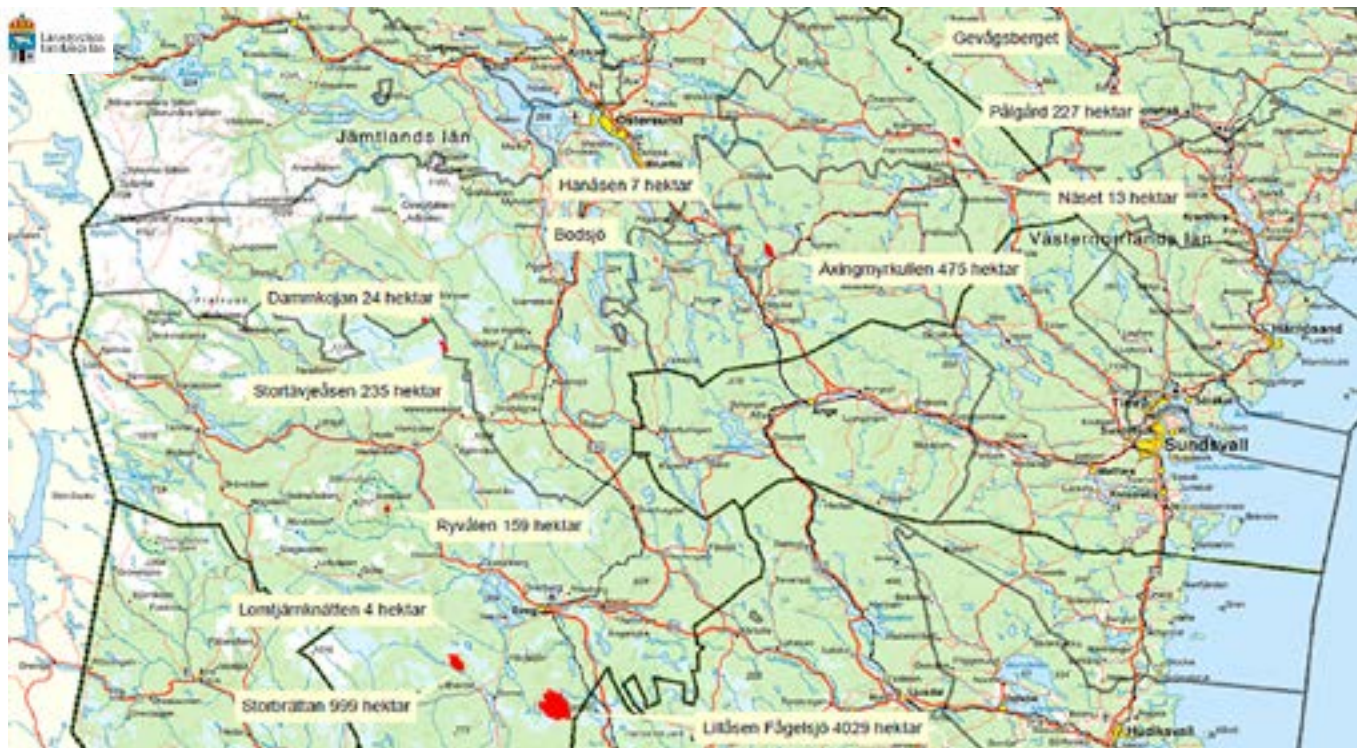
– Efter att vi skickat en liten
ledningsre-
surs till Jämt-
land värdera-
de vi vilka sig-
nalerna var
och frågade
Lars Nyman
om han var
intresserad av
mer stöd uti-
från ett förslag som vi hade och
det tackade han ja till. Vi skick-
ade upp ytterligare stöd till en
insatsstab och inre ledning och
då följde jag med för att ingå i
den inre ledningen i Östersund,
säger Anders Ahlström.

Anders Ahlström

Uppsala har valt att lägga ner
sin egen räddningscentral för
att gå in i Storstockholms rädd-
ningscentral som Storstock-
holms brandförsvaret står som
värd för.

– Vi var inte på något sätt
missnöjda med vår egen rädd-
ningscentral men såg att vi
kunde göra effektiviseringar
ekonomiskt. Utöver det har vi

Det brann frekvent i Jämtlands län. Totalt 159 bränder, enligt räddningstjänsten. Enbart under senare delen av juli 89 bränder att hantera.

skapat en helt annan förmåga.
Vi har idag en systemledning
som fungerar upp till ganska
stora insatser i sin normalbe-
manning och som sedan kan
öka.

Enligt Anders Ahlström har
samarbetet redan "betalat" i
flera större insatser, senast ge-
nom att förhindra Västman-
landsbranden 2.0.

– Branden i Sala kommun i
början av sommaren hantera-
de vi och den blev inte så him-
la stor trots att förhållandena
var värre än Svarta måndagen
2014. Skillnaden jämfört med
2014 är en helt annan system-
ledning.

Storstockholms räddnings-
central hjälpte till med led-
ningspersonal i tre staber i
Jämtland. Räddningsresurser
bidrog Rädksam F och rädd-
ningstjänsten i Kalmar med
50-talet personer var.

Jämtland fick stöd av den pol-
ska styrkan som placerades i
Sveg och fick först av alla de
italienska planen. Man begär-
de också hjälp från Norge, som
förbundet har avtal med, och
fick ett 20-tal personer.

– Naturligtvis finns det för-
bättringspotential i det vi gjort
men med de förutsättningar
som rådde är jag nöjd med arbe-
tet. De frivilliga blev ett bekym-
mer för oss. Det var jättemånga
och problemet var att hantera
dem. Bäst var FRG, vilken suve-

Muskler

"De som varit tvek-
samma till förbun-
det har nu sagt att
hur skulle vi klarat oss
utan förbundet. De in-
ser nog att räddnings-
tjänstutredningen
ligger rätt i tiden, man
kan inte vara för liten."

Lars Nyman, räddningschef Jämtland

rän organisation där man kan
vända sig till en ledning och sä-
ga vi vill ha hjälp med det här. I
stället för att det står 450 perso-
ner ute på gården som vill hjäl-
pa till och sen blir frustrerade
för att de inte får det. Det mäs-
te organiseras, det måste finnas
en struktur – för de behövs, sä-
ger Lars Nyman.

– Och Hemvärnet, vilken or-
ganisation. De hade 300 perso-
ner som jobbade åt oss. Allt
ifrån koktrossen, till att köra
lastbil, flytta brandbilar och la-
ga sprutor.

Han tycker att systemet fung-
erade.

– Västmanlandsbranden
fanns i min skalle och därför
kontaktade vi Medelpad och
Stockholm tidigt. Det har höjt

Lars Nyman, räddningschef i Jämtland är efter förutsättningarna nöjd med arbetet och berömmar framförallt stödet från FRG.

vår status hos ägarna och kom-
munerna. De som varit tvek-
samma till förbundet har nu
sagt att hur skulle vi klarat oss
utan förbundet. De inser nog
att räddningstjänstutredning-
en ligger rätt i tiden, man kan
inte vara för liten, säger Lars
Nyman.

Anders Ahlström tycker att
MSB blev fram på ett helt annat
sätt än vad man någonsin gjort
tidigare.

– Direkt efter vi haft vår Sa-
la-brand tog man upp två Sko-
pan-plan i beredskap, vilket jag
tycker var strålande gjort då.
Man gjorde mycket bra insat-
ser att försöka samordna och
koordinera resurser när vi hade
flera fokusområden igång sam-
tidigt. MSB verkligen gjort fina
insatser och lyckats hantera bå-

de snabbhet och korrekthet på
ett väldigt klokt sätt.

GUNNO IVANSSON

FAKTA

Område: två största bränder-
na söder om Sveg, Härjedalens
kommun.

Brandstart: 12 juli.

Avslutad räddningsinsats:
29 juli.

Areal: drygt 6 000 hektar.

Räddningstjänstpersonal: 370
egen personal, plus många fler.

Räddningstjänster: flertal från
Skellefteå i norr till Kalmar i sö-
der.

Internationell resurs: flyg från
Italien, helikoptrar från Norge,
Sverige och Tyskland, norska och
polska brandmän.

Frivilliga: 400-500, FRG, Hem-
värnet med flera.

Övriga: länsstyrelser, övriga
myndigheter, företag.

Många bränder efter banvallar

■ – De måste fundera över hur risker ska elimineras

Många av årets skogsbränder ska ha orsakats av järnvägstrafiken.

– Det är sannolikt runt 100 bränder som rör tåg. Inte dominerande, men för många, säger Leif Sandahl, brandingenjör på MSB.

■ Flera svåra bränder orsakades av gnistor från tåg. Några är polisanmällda av räddningstjänster för att utröna ansvaret.

– Ofta sker det här över långa sträckor i skogen. Det är svårtillgängligt och upptäcks inte så snabbt. Är det torrt i markerna blir det svårt att hantera och ofta stora bränder, säger Leif Sandahl.

Han anser att ansvariga för verksamheten måste lösa problemet.

– Tågbranschen har ansvar, Transportstyrelsen som tillsynsmyndighet och Trafikverket som banhållare. De måste fundera över hur riskerna ska elimineras. Det är inte skäligt att bränder inträffar så ofta. Numera har vi så bra brandriskprognoser att det kan förutses när det är stor risk att gnistor lätt antänder vegetationen.

Storbranden i Västmanland 2014 anses ha orsakats av gnistor från en skogsmaskin.

– I år har skogsmaskiner stått stilla på grund av brandrisken.

En brand längs banvallen söder om Finnerödja spred sig snabbt från gräsbrand till skogsbrand. Tågtrafiken Stockholm-Göteborg stod stilla på grund av branden.

FOTO: SOFIE GRABO/NA

Skogsforsk tog 2017 fram en policy för brandskydd i skogsnäringen. Där verkar det ha fungerat de senaste åren. Vi försöker också nå ut via intresseorganisationer, exempelvis finns för jord- och skogsbruket vägledning om brandskyddsåtgärder.

■ **Vad mer kan MSB göra?**

– Det är bara information och kunskapsspridning som gäller och möjligen på längre sikt forskning. Det handlar om att få

individen och olika näringar att förstå vad som är farligt.

Blixtnedslag orsakar många bränder, låg bakom flera av sommarens storbränder. Men de allra flesta orsakar människan.

– Minst 90 procent beror på människan. Det kan vara grillar, fordon, rökning, eldning. Oftast är det av oaktsamhet, ibland medvetet.

Leif Sandahls uppfattning är

att räddningstjänsten hanterar 99 procent av bränderna på ett bra sätt, och att det är de resterande som blir stora.

– 0,4 promille av bränderna är över 100 hektar. Det är i andel inte många, men de påverkar samhället stort.

I MSBs statistik för 2000-2017 är brandorsaken okänd i mer än en tredjedel av fallen. Utöver blixtnedslag och ett fåtal självantändningar är det mänsklig inblandning i övriga.

Tågbrömsning är konstaterad orsak för 1 469 bränder (1,8 procent) under åren.

– EU har observerat att vi har frekvent med bränder, och vet att det till största delen beror på människan. I vissa länder förbjuder man folk att gå ut i skogen vid hög brandrisk. Det är kanske dags att utmana allemansrätten? funderar Leif Sandahl.

PER LARSSON

Myndigheter diskuterade åtgärder för tågtrafik

– När det tänds på en tre kilometer lång sträcka i väglöst land, då kan det bli ett hot mot samhället. Någon form av riskreducerande åtgärder är rimliga.

■ Det säger Erik Egardt, brandingenjör på MSB, som i somras deltog i möten med Trafikverket och Transportstyrelsen.

Tidigt indikerade MSB att det från april till början av juni varit fler än 75 bränder som orsakats av gnistbildning från tågtrafik. Det i kombination med hög brandrisk var bakgrund till att MSB, Trafikverket och Transportstyrelsen hade avstämningssmöten.

– Ett sätt att ta vårt samordningsansvar. Mötena var mer eller mindre till för att få en redovisning av vilka förebyggan-

de åtgärder som pågår, vi kunde redovisa vårt kunskapsläge och få en gemensam lägesbild, säger Erik Egardt.

Ansvar, åtgärder och behov av att stödja varandra diskuteras.

– Dela information är en bra start. Det kanske kunde finnas en vattenförsörjningskedja för järnvägen, vi kunde hjälpa till att insatsplanera den för att maximera nyttan. Det är kortsiktigt att säga att tågen måste rulla eftersom trafiken är samhällsviktig. Det är nog bra att lyfta en del stenar.

Från olika håll har det efterlysts spårbundna resurser vid bränder, exempelvis tankvagnar. Det avfärdar Bengt Olsson, presschef på Trafikverket.

– Det svårt att i förväg veta var som är rätt plats att ställa

upp sådana eller komma ut till eld vid sidan av spår och blir inte speciellt effektivt. Sommarens erfarenheter visar att flygbombningar är bästa sättet att effektivt nå rätt platser.

Bengt Olsson säger att bränder stoppade järnvägstrafiken 139 gånger i somras, och att Trafikverket bland annat diskuterar att spruta vatten längs banvallar för att förhindra bränder. Men efter vattenbegjutning av banvallar i somras torkade de väldigt snabbt i värmen.

– Entreprenörer har fordon som smälter snö i stället för att ploga och samlar vattnet i vagnen bakom smältmaskinen. Det finns förslag att bygga om dem sommartid för att få ut vatten efter spåret i förebyggande syfte. Det tittar vi på tillsammans med våra entreprenörer.

Förr fanns tankvagnar stationerade runt om i landet, som transporterade 50 kubikmeter vatten. Några finns kvar men ses inte som en resurs.

– Användningen fanns kanske fram till 50-talet. Det står några vagnar kvar, främst i norra Sverige, men det är lämningar från gamla tider. Tankvagnarna förslår inte mycket för att ta sig an bränder som vi erfor i somras.

Transportstyrelsen är tillsynsmyndighet för tågtrafiken. Tillsynen är riskbaserad och kontrollerar att järnvägsföretagen kan ta hand om sina egna och gemensamma risker. Frågan om brandrisk efter järnvägsspåren planerar man att ta upp i tillsynsarbetet.

– Vi är inte ute och granskar vagnarna rent konkret ut-

an tittar i stället bland annat på att företaget följer sina rutiner, att underhåll och revisioner har utförts i rätt tid och att företaget identifierat säkerhetskritiska punkter. Det är ett väldigt omfattande regelverk kring järnvägsföretagen just på grund av att konsekvenserna kan bli otroligt stora om någonting går fel, säger Emma Bengtsson, sektionschef på Transportstyrelsen.

Transportstyrelsen är informerad om pågående aktiviteter hos företagen och för en dialog med dem.

– Det är mycket olyckligt med bränderna längs järnvägen, men inblandade parter tar frågan på största allvar och vad vi hittills sett så vidtas konkreta åtgärder.

PER LARSSON

– Det brann hela vägen längs rälsen

Peter Karlsson, stationschef i Filipstad, var ensam vid skogsbranden i 45 minuter. Det är hans uppskattning.

■ – Jag begärde helikopterhjälp direkt. Försvarmakten var där med två Black Hawks inom en och en halv timme. Om inte de kommit, vad hade hänt då? Branden hade åtminstone tagit flera byggnader, säger han.

Peter Karlsson

Det var sista veckan i maj och den första stora skogsbranden. Det brann på flera ställen längs järnvägsrälsen både i Karlstads och Filipstads kommun.

– Jag kallade på två man från bränderna vid Daglösen, de fick order att ta med sig sexhjulingen och åka längs järnvägen mot Brattforshytan för att dokumentera hur långt det brann efter järnvägsspåret. De sa att det brann hela vägen längs rälsen – 6,5 kilometer, säger Peter Karlsson som var räddningsledare.

Redan första dagen tömde försvarets två helikoptrar 200 baljor med vatten, 600 000 liter. Senare under veckan fanns hjälp av fyra privata helikoptrar. Brandens omfattning stannade vid 300 hektar.

– Man släcker inga bränder med flyg, det gör markpersonal. Men hjälpen från luften att trycka ner fronten och hålla in flankerna var ovärderlig.

Bränderna längs järnvägen har polisanmälts av både Bergslagens och Karlstadsregionens räddningstjänster, de misstänks orsakade av gnistor från godstågen.

– Vi har bränder varje år längs järnvägen, framförallt vid Daglösen. De som kör tågen säger att de får ligga på och bromsa, eftersom det går mycket utför där. Och tåget kan ha totalvikt på 300 000 ton. Förr hade SJ tågsätt med vattentankar i beredskap i Kil och Hallsberg. De finns inte längre, men skulle behövas när det brinner på långa sträckor och det inte finns vägar fram till spåren.

PER LARSSON

■ Längre artikel finns på Tjugofyra7.se

Resurser ska förstärkas

Skogsbrandsdepåerna behöver förstärkas. Det behövs också förstärkningsresurser för att hantera brandbekämpning från luften. Vårdlandsstöd och samverkan och ledning behöver stärkas.

Det svarar MSB på ett uppdrag från regeringen.

■ Regeringen gav MSB i uppdrag att redan 14 september redovisa vilka behov det finns att öka förstärkningsresurserna i form av materiel, främst skogsbrandsdepåer.

– Att vi behöver underlaget snabbt beror på att vi behöver underlag för nästa års budget, så vi vet hur mycket pengar

som krävs, säger justitie- och inrikesminister Morgan Johansson.

MSB har tagit ett större grepp än materiel och pekar ut fyra huvudområden där förstärkningsresurser behöver skapas eller stärkas och hur det kan ske.

– Förstärkning av materiel kräver mer personal för att ha förmåga att hantera resurserna. För att få ut effekt måste man titta på hela systemet, även på det nordiska och europeiska samarbetet som vi ser som en del av vårt krishanteringssystem. Vi har träffat justitiedepartementet, de tyckte att vi gjort en logisk utveckling

av uppdraget, säger Henrik Larsson, chef för räddningstjänstenheten på MSB.

Dimensioneringen är satt till att 2019 klara en situation som i somras, plus ytterligare en-två större skogsbränder. Ambitionsnivån anses motiverad. Det poängteras att rapporten är skriven innan alla utvärderingar med lärdomar från sommaren är gjorda.

Förutom förstärkningsresurser behöver MSBs nationella funktion för samordning och prioritering utvecklas. I somras tog den bland annat fram lägesbilder, bedömde behov, fastställde inriktningar och prioriteringar och mätade re-

surser. Vidareutveckling behöver ske och funktionen kunna vara effektiv vid alla typer av räddningsinsatser och kriser.

MSB bedömer att förstärkning och utveckling av resurserna kostar 129 miljoner kronor och 38 miljoner årligen att hålla dem i beredskap. Avtalskostnader för flygande resurser ingår inte i summan. Kostnader i samband med insatser tillkommer.

Redovisningen är en delrapport av ett uppdrag som även omfattar personalförsörjning och brandbekämpning från luften, se artikel nedan.

PER LARSSON

FÖRSLAG PÅ FÖRSTÄRKNING FRÅN MSB

■ Skogsbrandsdepåer

Finns som etablerad förstärkningsresurs men behöver ökas från 15 till 22 depåer. Dessutom föreslås ytterligare två reservdepåer (totalt fyra) i Kristinehamn, samt att utöka lagret för att snabbare ersätta förbrukad materiel.

■ Brandbekämpning från luften

Länsstyrelser och kommuner säkerställer tillgången till flygande resurser på regional och lokal nivå. Som komplement föreslås ett ettårigt avtal med helikopterresurser på nationell nivå. På så vis ska tillgänglighet, kort anspänningstid och bra täckningsgrad säkras nästa år i väntan på utredning om långsiktig lösning

Dessutom konstateras att stödet till flygresurser behöver utvecklas, exempelvis avtal med flygplatser, logistik och bränslestöd, samordning av luftrummet.

■ Vårdlandsstöd

Ska underlätta mottagande av internationellt stöd. Nu föreslås förstärkning av MSBs resursbas för insatspersonal och utveckling av arbetssätt.

■ Samverkan och ledning

Finns som etablerad förstärkningsresurs med expertis inom bland annat stabsmetodik och kriskommunikation. MSB föreslår vidareutvecklad förmåga till räddningsledning,

Nationellt ettårsavtal med helikopterresurser föreslås i väntan på långsiktig lösning.

FOTO: LARS HEDELIN, RIKSPOLISSTYRELSEN

samband och informationsdelning samt inom GIS. Kräver fler personer i resursbasen för större urval och uthållighet.

Utredningen "En effektivare räddningstjänst" föreslår resurstarkare samverkansstrukturer. I avvaktan på att det realiseras anser MSB att myndigheten för sommaren 2019 bör ge några stora räddningstjänster uppdraget att tillfälligt säkra tillgången på personal för att kunna hålla tillräcklig beredskap för förstärkning av räddningsledning.

För bra samband ser MSB behov att förstärkning av Ra-

kel. Därför föreslås att tio mobila basstationer skaffas som snabbt kan punktförstärka täckning och kapacitet i nätet, samt att MSB ska kunna bistå med kompetens inom Rakel.

GIS-stöd finns i dag som en del av förstärkningsresursen samverkan och ledning, men behöver utvecklas.

Det föreslås också etablering av en geocell med stöd av Lantmäteriet och Försvarmakten. Geocellens uppgift i en stab nära skadeplatsen är att samla in information till lägesbilder och sammanställa kartor att förmedla ut i fält.

med och information till allmänheten.

■ Sjöfartsverket har fått i uppdrag att se över möjligheterna att använda deras helikoptrar vid brandsläckning.

■ Trafikverket ska utvärdera sin egen beredskap och möjli-

Regeringen vill ha fler brandmän

Personalförsörjning och brandbekämpning från luften ska analyseras.

Det är de övriga delarna i regeringsuppdraget efter sommarens skogsbränder.

■ Personalförsörjning handlar om kompetensbehov och hur många brandmän som behöver utbildas. Det handlar då främst om deltidsbrandmän.

Antalet utbildningsplatser per år för deltidsbrandmän ska 2020 ha ökats från 550 till 850, har justitie- och inrikesminister Morgan Johansson sagt.

– Det långsiktiga behovet ligger på 1 000 platser, och dit ska vi också. Men MSB ska precisera behoven ytterligare.

Behovet av brandbekämpning från luften handlar om hur samhällets resurser bättre kan tas tillvara.

– Det är Försvarmaktens helikoptrar, och Sjöfartsverkets som vi måste kunna använda för brandbekämpning. Vi har också den privata sektorn. Vi vill att MSB analyserar hur kostnadseffektivt det är använda mer privata helikoptrar, säger Morgan Johansson.

MSB ska redovisa uppdraget senast 31 januari.

ga förebyggande åtgärder för att säkra statlig transportinfrastruktur vid omfattande skogsbränder och extremväder. Myndigheten ska redovisa brister och en handlingsplan för hur de åtgärdas.

MSB intog styrande roll

När de många skogsbränderna översteg enskilda räddningstjänsters förmåga började MSB mäkla, samordna och inrikta resurser.

– Vi tog fram resurser både nationellt och internationellt och började inrikta arbetet trots att mandatet att göra det inte är så tydligt. Min uppfattning är att det är väl förenligt med vår samordningsroll. Vi arbetade på ett sätt som vi inte har gjort tidigare och en överväldigande majoritet av alla jag talat med tycker att det var precis vad som behövdes i den här situationen, säger Dan Eliasson, MSB:s generaldirektör.

Redan i slutet av maj gick MSB ut och varnade för skogsbrandsrisken till följd av det extrema vädret. En vecka senare gick myndigheten upp i särskild organisation, för att vara beredd på att det värsta skulle kunna hända. I Västman-

land för fyra år sedan kom de skopande flygplanen från Italien och Frankrike för sent för att hindra brandens kraftiga spridningsförlopp.

Det skulle inte upprepas.

– **Jag och den operativa** avdelningen undersökte hur mycket det skulle kosta att ha plan stående som en försäkringspremie. Vi kunde konstatera att för två plan med piloter och tekniker låg det på mindre än två miljoner kronor i veckan. Givet den brandrisk som förelåg vid den tidpunkten tyckte vi att det var en låg försäkringspremie, så vi beslöt göra det under drygt en vecka i mitten av juni.

Planen deltog i släckning av flera skogsbränder men sedan lugnade det tillfälligt ner sig och planen åkte hem i midsommarveckan. I arbetet med att skaffa fram resurser tog MSB hjälp av personal från räddningstjänsten.

Säkra grundförmåga
”Redan nästa sommar behöver vi ha mer förmåga från luften än vad vi hade i år.”

Dan Eliasson, MSB

– Det fungerade jättebra och var helt nödvändigt av två skäl. För det första behövde vi händer och fötter och den kvalificerade resursen var ett tillskott. Men minst lika viktigt var att det ökade MSB:s legitimitet att ta ett större ansvar. MSB tog stöd av sakkunniga som förstår situationen och talar samma språk som de ansvariga räddningsledningarna.

Alla behöver se över sina resurser och utvecklas.

Dan Eliasson

– Kommunerna måste kompetensförsörja och säkerställa att räddningstjänsterna har resurser. Sommarens bränder har nog fått många kommunledningar att fundera om de är rätt dimensionerade. Jag tror räddningstjänsterna har ett bra läge i budgetdiskussionerna de kommande åren.

Det hindrar inte att MSB behöver skaffa mer resurser på nationell nivå.

– Vi behöver fler skogsbrandsdepåer, fler mobila basstationer till Rakel. Vi behöver mer personal som kan bistå med samverkan och ledning på olika nivåer, både på kommunal och på regional nivå, för de blir uttröttade ganska snabbt. De kan inte ha hur stora resurser som helst och då kanske det är lättare att vi har folk som kan hjälpa till.

Frågan om Sverige ska skaffa egna vattenbombande flygplan har diskuterats flitigt. MSB har

fått regeringens uppdrag att utreda saken och svaret ska lämnas sista januari nästa år.

– Redan nästa sommar behöver vi ha mer förmåga från luften än vad vi hade i år. Både kommuner och länsstyrelser behöver därför säkra så att de har en grundförmåga på kommunal och regional nivå fram till sommaren, och MSB behöver komplettera med en upphandlad nationell resurs för att kunna bistå där det behövs mer samlat och strukturerat stöd.

Vid ett extra räddningstjänst-råd med landets räddningschefer fick MSB beröm för den roll myndigheten tog.

– Det var en gigantisk operation som vår personal skötte otroligt bra. Vi ska glädjas åt framgång men samtidigt vara väldigt ödmjuka och titta på hur vi kan bli ytterligare lite bättre nästa gång, säger Dan Eliasson.

GUNNO IVANSSON

Prestigelös samverkan gav resultat

Det var den största EU-insatsen och den mest omfattande insats MSB gjort. Operativ chef på MSB under en stor del av insatsen var Jakob Wernerman.

– Jag tycker vi har kommit ut ur den här sommarens händelser med väldigt goda resultat och det är framförallt för att vi lyckats jobba tillsammans, frivilliga, näringslivet och myndigheter. Det har varit ett väldigt prestigelöst och fokuserat samarbete och det är det som har gett resultat.

I början av juni gick MSB upp i en så kallad särskild organisation med anledning av den extrema brandrisken. Tidvis ingick över 70 personer, plus 30-40 personer ute i fält.

– Som mest hade vi 16 funktioner i särskild organisation igång samtidigt. Allt från räddningstjänststöd och kommunikation till analysfunktionen. Vissa funktioner var så stora att vi behövde dela upp dem i olika celler, framför allt räddningstjänststöd och insatsfunktionen. Insatsfunktionen till exempel hade en flygcell som

Eldningsförbudet
”Vår uppmaning skapade ganska mycket irritation.”

Jakob Wernerman, MSB

hanterande flygande förstärkningsresurser och en markcell som hanterade depåer och inkommande markstyrkor.

Den operativa avdelningen förstod snart att det var fråga om ett arbete som skulle pågå under lång tid.

– Vi insåg också snabbt att om efterfrågan på våra förstärkningsresurser övergår tillgången behöver vi se över hur vi prioriterar resurserna. Vi har kompetensen i huset men bestämde oss för alla kalla in stöd från räddningstjänsten med erfarna aktiva räddningsledare.

För det stödet vände man sig till Storstockholms räddningscentral och redan samma dag var första personen på plats hos MSB. Det stödet fick två roller i den särskilda organisationen.

– Framförallt stödjande inriktning och prioritering av resur-

– **Alla ville ha resurserna och vi behövde prioritera. Tack vare att vi satt på den övergripande lägesbilden var de andra myndigheterna väldigt nöjda och trygga med att MSB fattade inriktningsbesluten hur resurserna borde användas, säger Jakob Wernerman, MSB.**

FOTO: AMANDA LÄGERVIK, MSB

serna och att mäkla resurser mellan kommunala räddningstjänster. Det var tidigt uppenbart att det saknades systematik i hur räddningstjänsterna själva fördelade resurserna mellan sig.

När situationen var som mest krisartad fattade MSB ett

kontroversiellt beslut. Det rådde eldningsförbud av lite olika karaktär runt om i landet. Eldningsförbud betydde en sak i en kommun, något annat i en annan kommun. MSB har inte mandat att införa eldningsförbud, men för att undanröja tvivel om vad som gäller bestämde

man sig för gå ut med ett pressmeddelande som uppmanade berörda kommuner och länsstyrelser att införa ett totalt eldningsförbud.

– Vår uppmaning skapade ganska mycket irritation hos kommuner och länsstyrelser som kände sig tvingade att fatta det här beslutet mot sin egen vilja. Men det ska vi vara tydliga med att det behövde de inte utan det var en uppmaning. Framför allt fick det en medial genomslagskraft så att det inte rädde något tvivel hos allmänheten. Det fick önskad effekt, men det behövs tydligare riktlinjer för eldningsförbud.

Av det som finns att lära av skogsbränderna framhåller han en sak.

– Även om en skogsbrand kan uppfattas som en ren räddningstjänstfråga blev det väldigt tydligt att såna här typer av situationer och kriser berör stora delar av samhället. Därför är samverkan mellan aktörer på olika nivåer och olika sektorer, central för att vi ska lyckas hantera en sån här situation, säger Jakob Wernerman.

GUNNO IVANSSON

1996 rekommenderade en utredning av dåvarande Räddningsverket och Kustbevakningen att Sverige skulle köpa in vattenskopande plan för skogsbrandssläckning och kustbevakning. Den gången blev det inget och nu ska frågan än en gång utredas av MSB.

FOTO: PAVEL KOUBEK/@EUROPEAN UNION 2018

För dyr förra gången

Under sommarens skogsbränder kom kraven på att Sverige måste satsa på egna skopande flygplan för skogsbrandssläckning.

Frågan utreddes 1995-1996 av dåvarande Räddningsverket som rekommenderade inköp.

■ Trots det blev det inget köp. Omständigheter som kan ha spelat in var att de två somrar som planen hyrdes in var de skogsbrandsfattigaste i mannaminne. Det regnade mest.

– Det brann nästan ingenting, jag tror aldrig det brunnit så lite i skogen, berättar en av utredarna, Lennart Larsson, MSB.

Annat var det tre år tidigare.

– 1992 var det flera stora skogsbränder, bland annat på Gotland och på gränsen mellan Skåne och Småland. Det gjorde att det höjdes röster om att Sverige borde ha en flygplans-resurs för att släcka skogsbränder.

Två år senare brann det återigen i skogen. Sommaren 1994 inträffade inte mindre än 2 500 skogsbränder och släckkostnaderna beräknades till 80 miljoner kronor. Av Rådet för räddningstjänst fick Räddningsverket uppdraget att i en för-

– Slutsatsen var att flygplan för vattenbombning ska ses som ett verktyg i verktyglådan och som förstärkning/komplement till vattenbombande helikopter samt sist men inte minst personal på marken för konventionell släckning, säger Lennart Larsson, MSB.

studie analysera om flygplan för skogsbrandssläckning var en lämplig resurs för Sverige. Lennart Larsson och en kollega började med att analysera sex av skogsbränderna och hur mycket vatten man kan få fram med olika släckmetoder.

– Vi kom fram till att man får fram mycket mer vatten på kort tid med ett flygplan och det bestämdes att vi skulle satsa på ett tvåårigt försöksprojekt. Första sommaren hyrde vi in ett kana-

densiskt Canadair-215 med besättning. Andra året fick vi med det modernare Canadair CL-415 för en symbolisk summa.

Man insåg tidigt att det inte är försvarbart att köpa in flygplan enbart för att släcka skogsbränder ett par veckor.

– Vi kontaktade Kustbevakningen och de nappade för de skulle just byta ut sin flygflotta. För deras del var det intressant att få ett amfibieplan som kunde landa på vattnet för att till exempel kunna ta prover på ol-

jeutsläpp vilket man annars gör med fartyg.

Året efter rekordsommaren brann det nästan inte alls. Det var så få bränder att planen skickades till Finland för att släcka brand i en torvmosse. Under de två åren som planen hyrdes kom de att sättas in vid elva skogsbränder. Trots få insatser var räddningstjänsten mycket imponerad av släckförmågan.

Kustbevakningen var om möjligt ännu mer positiv och såg en mängd användningsområden från spaning, transport av fartygsbesättningar och inspektörer, transport av skadade, fungera som dykplattform och utläggning av oljelänsor. Man såg behov av modifieringar som möjlighet att ta med en större båt och att planet förses med ett vinschsystem.

– De var väldigt intresserade och hade alltid med en av sina piloter i Canadair-planet för inskolning.

Projektgruppen föreslog en fortsättning med ytterligare ett år av operationell leasing av en CL-415 samt att ett underlag borde tas fram för upphandling av en CL-415 med lånefinansiering.

Rapporten lämnades till re-

geringen med upplysningen att varken Kustbevakningen eller Räddningsverket hade utrymme i ordinarie budgetar utan att det skulle behöva avsättas ytterligare pengar. Därefter hördes inget mer om rapporten.

– Vi fick uppfattningen att det handlade om för mycket pengar, säger Lennart Larsson.

GUNNO IVANSSON

FAKTA

Canadair CL-415

Beräknade kostnader 1997

■ Grundpriset i grundutförande för CL-415 var 19,5 miljoner USD + reservdelslager + Ground Support Equipment = totalpris **25,9 miljoner USD**

■ Till detta kan läggas en årlig underhållskostnad på ca **0,5 miljoner USD** samt en instruktionspilot första året på ca **0,2 miljoner USD**.

■ Modifiering för anpassning till Kustbevakningens behov redovisade en plan i tre faser, totalpriset för den modifieringen beräknades till **10,5 miljoner USD**.

Totalt 37,1 miljoner USD vilket med dåvarande dollarkurs på ca 7.70 kronor motsvarade ca 285 miljoner kronor.

Robert Hjalmarsson vid MSBs nationella förråd i Kristinehamn med en rad motorsprutor som kommit in för översyn.

FOTO: PER LARSSON

Hårt tryck på materiel

■ Alla förstärkningsresurser har nyttjats

KRISTINEHAMN

Det är tidig morgon, två långtradare med sex container från skogsbranden i Kårböle har redan anlänt till MSB:s nationella förråd i Kristinehamn.

■ Container fulla med materiel för skogsbrandssläckning som ska ses över, i vissa delar ersättas, och sedan göras redo att användas vid nya insatser.

De förstärkningsresurser som MSB erbjuder är viktiga och behöver så snabbt det går återställas till brukligt skick. I år har materielen nyttjats hårt.

– Vi har 15 depåer med förstärkningsresurser runt om i landet. Alla har varit använda. Dessutom har vi återställt åtta depåer som åter skickats ut till bränder, säger Robert Hjalmarsson, MSB Kristinehamn.

■ Hur lång tid tar det att ha allt återställt när sista skogsbranden pyrt ut?

– Ja du, säkerligen till framåt nyår. Depåerna är kanske intakta tidigare, men det finns mer efterarbete.

Jan Ogenvall fick in en container full med blöt, rökluktande slang för tvätt och provtryckning.

FOTO: PER LARSSON

Denna dag finns fem intakta depåer med förstärkningsresurser redo att använda, två i Kristinehamn och tre i södra Sverige. På några ställen är delar av depån intakt. Fyra depåer är på väg in till Kristinehamn för att återställas.

Det som till största delen behöver ersättas när materielen kommer tillbaka är brandslang, mycket av den brinner helt enkelt upp i skogen. Den slang som kommer tillbaka ska tvät-

tas och provtryckas, därför har MSB i Kristinehamn köpt in en slangtvätt.

– Normalt ska räddningstjänsten göra det, men de har inte hunnit med det. Motorsprutorna måste också spolars rent. Det stora jobbet är att få allt i brukligt skick.

Som ersättning för det som är förbrukat finns ett visst reservlager i Kristinehamn. Lite framåt i tiden är förhoppning-

en att ha fyra hela depåer i plocklager, viktigt framförallt för materiel med lång leveranstid vid beställning.

– Just nu har vi sju mil slang i reserv för att ersätta den som är förbrukat. Vår leverantör avbröt semestern och kör med full tillverkning eftersom det är brist på brandslang. De kan få fram 100-120 slangar i veckan, men det behövs ju en hel del till.

På varje skogsbrandsdepå runt om i landet finns tre container med materiel för skogsbrandssläckning.

Containrarna är fyllda med bland annat 2,3 mil slang, motorsprutor, terrängfordon, motorsågar, grenrör, strålrör och ett antal tillbehör. De nyaste och största motorsprutorna (klass 3) klarar 3 000 liter i minuten och transporteras med en sexhjulig.

I samband med skogsbranden i Västmanland användes sju depåer som då bestod av två containrar.

– Vi trodde aldrig det skulle ske igen, samtidigt har MSB

aldrig varit så förberett sen efter det, säger Jan Ogenvall på MSB Kristinehamn.

Efter Västmanlandsbranden tillkom en container med i huvudsak brandslang för att förstärka beredskapen. Vilket i år visat sig vara en viktig komplettering.

I år har depåerna använts vid 13 olika bränder. Det stora nyttjandet av förstärkningsresurserna och att det många gånger varit snabba utryckningar från olika depåer skapade en period viss oreda om var alla resurser var belägna. Nästa år hoppas MSB ha GPS:er på containrarna för att hålla exakt koll på var de befinner sig.

– Depåerna är en smidig lösning. Räddningstjänsterna tycker det är ett bra system och är medvetna om resursen. Men det är också viktigt att materielen kommer tillbaka snabbt för att åter kunna bli en del av beredskapen, säger Martin Sjöholm projektledare på MSB:s operativa avdelning.

PER LARSSON

Rekordstor brandrisk 2018

Brandrisken var i somras extremt stor i stora områden och under långa perioder. Inget annat år de senaste 18 åren är i närheten av 2018.

■ MSB och SMHI har data som sträcker sig tillbaka till 2000. I den analys som MSB gjort jämförs brandspridningsrisken när den varit mycket stor eller extremt stor, vilket är de två högsta brandspridningsklasserna.

I år var det brandspridningsrisk i de två högsta klasserna nästan dubbelt så många dagar som något annat år haft.

Stora delar av Götaland, östra Svealand och i områden längs Norrlandskusten hade det i över 40 dagar. Tidigare år har det endast förekommit för mindre geografiska områden.

Några områden hade i år 82 dagar med mycket stor eller extremt stor brandspridningsrisk.

FWI (fire weather index) är det värde som säger hur stor brandspridningsrisken är. 28 eller högre i FWI-värde innebär extremt stor brandspridningsrisk. Ju högre FWI-värdet är, desto större spridningshastighet vid brand.

Högsta FWI-värdet i år var över 70 och noterades på två ställen, i Skellefteå och mellan Falköping och Skövde.

Under 2008 noterades över 80 längs västkusten, det enda år som har högre värde än 2018.

En anmärkningsvärd skillnad finns i närheten av Kårböle, centrum för de största skogsbränderna i sommar. Där var det fler dagar med de två högsta klasserna för brandspridningsrisk än det totalt varit under de tidigare 18 åren. 41 dagar i år, 2000-2017 förekom totalt 30 dagar.

Västmanland har haft högre värden än under 2014 då den stora skogsbranden inträffade.

En beräkningspunkt norr om Ramnäs (mellan Västervåla och Västerfärnebo) hade 4 augusti 2014, samma dag som branden hade störst spridning, en toppnotering på 45 i FWI-värde och hade haft uppåtgående trend sedan början av juli. I år förekom samma stigande mönster minst två gånger, och dessutom tidigare. 4-5 juni var värdena 46 respektive 50, alltså högre än under 2014.

Uttorkning i de djupa marklagren i skog och mark har varit den största sedan 2000, och dessutom inträffat mycket tidigare på året.

Under våren kom mindre nederbörd än normalt i stora delar av landet, och under juli var nederbördsmängden mindre än hälften av den normala i sto-

ra delar av Götaland och Svealand samt delar av Norrland.

Vårens och sommarens torra luft har också medfört uttorkning av vegetationen som därmed kunnat antändas lätt och ge snabb brandspridning.

I SMHIs stationsdata kan man gå längre tillbaka i tiden. 1992 inträffade en lång torrperiod på 60 dygn i Blekinges skärgård (13 maj-11 juli). Samma år inträffade flera stora skogsbränder, bland annat en i Osbytrakten. Det var då den skogsbrand som kostat staten mest pengar.

FAKTA

FWI

■ Fire weather index är ett mått på brandspridningsrisken. Nederbörd, temperatur, relativ fuktighet och vindhastighet är parametrar för att räkna fram ett FWI-värde.

■ I Sverige har FWI-värdena delats in i sex klasser som används för kommunikation med allmänhet och media:

1 Mycket liten risk (FWI lägre än 1)

2 Liten risk (FWI 2-6)

3 Normal risk (FWI 7-16)

4 Stor risk (FWI 17-21)

5 Mycket stor risk (FWI 22-27)

5E Extremt stor risk (FWI 28 eller högre)

■ Under sommaren var det i stora delar av landet under längre tid mycket stor brandrisk (5) eller extremt stor brandrisk (5E).

Strömberg, krisberedskapschef på Svenska Röda Korset.

– Alla har gjort sitt yttersta för att lösa utmaningar tillsammans. Röda Korset har gjort en stor insats med att koordinera stödet från frivilliga och göra det möjligt att engagera sig, säger Anna Nyman, chef för MSB:s samordningsenhet.

MSB och Röda Korset kommer ha en fortsatt dialog kring hur Röda Korset kan stödja svenska myndigheter vid samhällskriser.

DET HÄNDE – DAG FÖR DAG

■ Ett axplock av händelser under sommaren.

Maj

21 Skogsbrand i Skinnskatteberg, förstärkningsresurs skickas.

25 MSB skickar ut ett myndighetsmeddelande om hög skogsbrandsrisk.

27 Större skogsbrand bryter ut i Eda kommun.

28 Skogsbränder i Karlstads och Filipstads kommuner anses orsakade av gnistor från tåg. Bränderna polisanmäls.

Juni

4 Skogsbrand Sala, förstärkningsresurs skickas.

6 Satellitstödet Copernicus (EU) aktiveras.

7 MSB inrättar särskild organisation för hantering av skogsbrandsrisken

9 Skogsbrand i Kristinehamn. MSB begär via EU stöd av skogsbrandsflyg.

10 Två skogsbrandsflyg anländer från Italien och ställs i beredskap.

14 Vattenbombning med plan i Kristinehamn.

15 Skogsbrand Nacka, plan vattenbombade 44 gånger.

17 Skogsbrand Umeå, vattenbombning.

19 Italienska brandflygen lämnar Sverige.

21 MSBs särskilda organisation läggs vilande.

Juli

2 Vattenbombning av flera skogsbränder i Småland. MSBs särskilda organisation åter aktiverad.

5 MSB varnar för extrem brandrisk i delar av landet.

12 Skogen börjar brinna i Trängslet, Älvdalens kommun.

14 Blixtnedslag startar skogsbrand i Ängraområdet Ljusdals kommun, det som blev sommarens största skogsbrand. Det börjar också brinna på flera ställen i Jämtlands län efter åskväder.

15 MSB ber DSB, systemmyndighet i Norge, om stöd med sex helikoptrar. De sätts in i Dalarna, Gävleborg och Jämtland.

16 Ny begäran om flygstöd via EU.

17 Fler helikoptrar begärda från Norge. SOS Alarm meddelade att det fanns 75 ärenden klassificerades som brand i terräng

18 Danmark erbjuder 22 brandmän, anländer dagen efter i Ljusdal. Två brandflyg från Italien på plats, två från Frankrike på väg.

19 Hela byn Kårböle i Ljusdals kommun utryms, närmare 100 boende drabbade. Tyskland ger stöd med fem helikoptrar, Litauen med en.

21 MSB tackar ja till 60 fullt utrustade brandmän från Frankrike

22 139 polska brandmän i 44 fordon på väg genom Sverige till Sveg. 46 tyska brandmän anländer också. Klartecken för vattenbombande plan från Portugal.

23 MSB bygger basläger i Ljusdal, mat och logi för 100 personer.

24 Vattenbombning sker vid bränder i Västra Götaland.

25 MSB uppmanar kommuner och länsstyrelser att utfärda totalt eldningsförbud.

28 Räddningstjänsterna rapporterar att de har fortsatt god kontroll på de stora bränderna och att begränsningslinjerna tycks hålla. Markpersonal från Finland anländer till Ljusdal.

29 Alla skogsbränder i Jämtlands län släckta.

30-31 Vattenbombning vid bränder i Värmlands, Östergötlands och Jönköpings län.

Augusti

1-2 Vattenbombning med helikopter i Uppsala, Dalarnas, Örebro och Blekinge län.

3 Räddningsinsatsen i Trängslet, Älvdalen, avslutas.

3-8 Vattenbombning med helikopter vid många bränder i södra Sverige.

9 Räddningsinsatsen i Ljusdals kommun avslutas.

9-13 Vattenbombning med helikopter på flera håll i landet.

13 Brandrisken återgår från hög till normal och eldningsförbudet upphävs.

CITATET

”En liten kommun behöver hjälp när den ställs inför en så omfattande händelse. Vår familj var evakuerad i fem dagar. Känslan när man låser dörren och inte vet om man får komma hem igen är svår att beskriva. Jag är väldigt tacksam för er insats.”

Gunnel Gyllander, kommunchef i Härjedalen, som personligen drabbades av skogsbrandens framfart , tackade polska insatsstyrkan.

Branden i Kårböle i Ljusdals kommun blev den enskilt största av sommarens alla skogsbränder. Det var också den enda där länsstyrelsen tog över ansvaret för ledningen.

”Vi har lärt oss en hel del”

■ För att dra nytta av erfarenheterna från branden i Västmanland 2014 valde landshövdingen att kalla in personer som satt med i ledningen då.

– Landshövdingen i Gävleborg Per Bill frågade om jag kunde komma och planera ett övertagande av det kommunala räddningstjänstansvaret och rita en organisation för hur det skulle se ut, berättar Patrik Åhnberg, samhällsbyggnadsdirektör på länsstyrelsen i Stockholm.

Han har ett förflutet i Södertörns räddningstjänstförbund och kallades in som stabschef när länsstyrelsen tog över räddningsledningen i Västmanland. Övertagande blev mindre komplicerat den här gången. I Västmanland handlade det om fyra kommuner, här enbart Ljusdals kommun. Dessutom fick Patrik Åhnberg lite mer tid på sig.

– Övertagandet skulle ske måndag 23 juli och jag kom in lördag 21 juli så jag hade två dagar på mig att planera. I Västmanland fanns ingen planeringstid. Här kunde man tänka lite mer och ta med erfarenheterna från Västmanland.

Det finns flera skillnader mellan bränderna. Västmanland var större, 12 000 hektar mot 9 500 i Kårböle, och hade ett mycket häftigare förlopp. 2014 evakuerades omkring 1 000 personer, vid Kårböle-branden 250-300 personer.

– I Västmanland var det en extremt snabb brandutveckling och man hade inte kontroll över läget. I Ljusdal hade man ganska bra kontroll på branden, men allt det övriga med samverkan fungerade inte. I Västmanland var det brandcheferna som sa att nu klarar vi inte av det. I Ljusdal var det kommunen och deras krisledningsnämnd som vände sig till länsstyrelsen.

Även om Västmanland var större var Kårböle på vissa sätt mer komplicerad. Som mest brann det på fem ställen med tre stora brandhärdar vilket är svårare att hantera och kräver mer resurser. I den nya organisationen slog

Patrik Åhnberg ihop tre befintliga staber plus en fältstab. Ledningscentralen placerades i Färila skola.

– En erfarenhet från Västmanland var att först när vi tog in ledningen och kunde styra inifrån, fick vi kontroll på läget. I Färila byggde vi en organisation enligt Nato-standard, egentligen samma system som polisen och Försvarsmakten har. Några länsstyrelser kör samma system och vi gör det mer eller mindre i Samverkan Stockholmsregionen. I Västmanland hade räddningsledningen ansvaret, här var vi tydliga med att den som har ansvaret är landshövdingen.

Robert Strid från Gästrik räddningstjänstförbund hade redan tidigare plockats in som räddningsledare. Patrik Åhnberg gick in som hans ställföreträdare och de jobbade som ett team. En rad funktioner inrättades.

– Metodiken handlar mycket om uppdragsledning, så vi tryckte ner väldigt mycket ansvar till funktionerna. Vi hade idén att byta roller så få gånger som möjligt, räddningsledningen skulle aldrig bytas. Stabschef bytte vi några gånger. Till nyckelpositioner handplockade vi folk som vi visste hade erfarenhet.

För dessa positioner hämtades chefer från länsstyrelsen i Gävleborg, räddningstjänsten och flera från Stockholmspolisen med vana från stora kommenderingar.

– I staben hade vi också Försvarsmakten med insatsbefäl, MSB hade en person, Lantmäteriet blev en viktig part för oss och tryckte varje natt 500 kartor åt oss. Vi hade Polisen, SOS Alarm, Trafikverket, restvärdesledarna och försäkringsbolagen. De här var alltid med i våra stabsorienteringar. Initialt körde vi tre orienteringar per dag och gick senare ner till två.

En stor skillnad mot Västmanland var det stora inslaget utländska styrkor.

– Vi har lärt oss en hel del hur vi ska jobba med utländska styrkor. Det tog en dag innan vi förstod hur fransmännen jobbade. De var jägare, ut i skogen och jobbade med moteld, de gjorde mycket skyddsbränningar. Polackerna

– Den viktigaste komponenten är inte att förstå kommunal räddningstjänst, det är inte det de håller på med, säger Patrik Åhnberg, samhällsbyggnadsdirektör på

**Som kunde
”Till nyckelpositioner handplockade vi folk som vi visste hade erfarenhet.”**

Patrik Åhnberg

var riktiga arbetsmaskiner och kom med väldigt bra grejer också. De var superduktiga och där har vi mycket att lära men också en del att lära ut.

Trots att det handlar om en skogsbrand blir det enligt Patrik Åhnberg lätt för mycket fokus på räddningstjänst.

– När man bygger en sån här stab tror jag det är viktigt att man går från brandsläckning till krisledning. Det var väldigt mycket fokus på brandsläckning när vi kom dit och väldigt lite fokus på krisledning och de som faktiskt drabbats. Och det är krisledning vi egentligen bygger med en sån här stab som fylls med kompetenser från alla samhällssektorer. Jag och Robert kompletterade varandra. Han är

t är att förstå samhället. Kunna se hur samhället och samhällsviktig verksamhet påverkas, och vad vi behöver prioritera. Det kommer inte räddningstjänsten att ge svar på, för det å länsstyrelsen i Stockholm, och som anlätades för att organisera länsstyrelsens övertagande vid bränderna i Kårböle.

FOTO: PAVEL KOUBEK/@EUROPEAN UNION 2018

räddningschef i Gästrike, jag har ett lite annat samhällsperspektiv med mig in. Det är så man behöver bygga för att det ska fungera. En ärrad kommundirektör som räddningsledare hade också funkad ganska bra.

Patrik Åhnberg efterlyser ett system för att få förstärkning.

– Jag tror inte som utredaren Jan-Åke Björklund, att MSB ska ta över. Det behövs någon form av regional organisation. Kanske 6-7 länsstyrelser som har förmågan.

Att MSB tog på sig uppgiften som nationell resursfördelare blev väldigt bra.

– Initialt fungerade inte matchningen, vad vi behövde och vad vi fick. MSB behöver bli bättre på att tala om vad det är man skickar.

Samtidigt ska man vara lite ödmjuk, det var första gången det gjordes och det var nödvändigt. Den som frågar efter en resurs måste också vara mer specifik. Det behövs en ärlighet i systemet. Det fungerar inte att ta vem som helst utan den som skickas ska kunna utföra den uppgift som efterfrågas. Det har skickats namnkunniga som inte levererat.

Han tycker att insatsen gick bra.
– Det finns säkert mycket som kunde gjorts annorlunda eller bättre, men när jag jämför med Västmanlandsinsatsen så tycker jag att vi har lärt oss en hel del som faktiskt visade sig i vissa delar här.

GUNNO IVANSSON

– När jag jämför med Västmanlandsinsatsen tycker jag vi har lärt oss en hel del som visade sig i vissa delar här, säger Patrik Åhnberg.

Som inte kunde
”Det har skickats namnkunniga som inte levererat.”

Patrik Åhnberg

LINDSTRÖM

LÖSNINGAR

Tiokampen

1 Popcorn, 2 Timrå IK, 3 CBRNE-centret, 4 Rosa bandet, 5 Kopparö, 6 Pikétröja, 7 Sara Daniell, 8 Tesla Inc, 9 Fattiga riddare, 10 Mandelmans gård

Ordflätan

D	F	R	I	V	I	L	I	G	A	D
O	L	O	V	A	R	K	S	A	M	N
R	E	K	I	T	S	E	N	P	A	S
M	O	S	A	T	I	G	E	R	A	G
O	R	U	L	E	N	S	B	Ö	R	N
K	U	R	O	N	Ä	P	L	A	D	I
S	O	V	I	B	P	R	A	M	E	N
A	X	Ö	T	O	R	V	B	R	A	N
K	U	L	T	M	A	S	O	R	D	Ä
R	U	C	A	B	L	Y	S	N	A	R
D	E	G	E	N	M	I	S	R	O	B
O	N	S	T	I	L	L	O	P	R	V
T	R	A	I	N	A	M	N	A	P	A
S	V	A	R	G	L	Ö	N	Å	M	S
E	N	D	O	B	U	D	M	A	N	D
N	E	S	T	A	L	Y	R	M	S	Y
Y	A	N	T	K	Å	R	L	I	S	K
U	R	R	L	I	N	A	U	I	T	R
P	O	S	K	L	A	N	Z	R	U	D

TIOKAMPEN

	4 poäng	3 poäng	2 poäng	1 poäng
1 Ätbart	Redan Aztekerna hade kunskapen att ta fram sådana. Kallades momochiti och användes även som smycken.	En tidig synt-låt från 1969 bar denna titel. Hot Butter hade en hit med samma låt 1972.	40.000 liter av detta släpptes ut i Östersjön för en tid sedan. Syftet var att fingera ett oljeutsläpp.	Stärkelserika, torkade majs-korn som hettas upp så skalet sprängs. Äts ofta i biomörkret.
2 Lag i SHL	I en sammanslagning av klubbar för över ett halvt sekel sedan hette då laget Wifsta/Öst-rands IF.	Klubb från Medelpad vars största merit är ett SM-silver från 1974.	Nykomling i nya säsongens SHL där de bytt plats med Karlskrona HK.	En av de mest namnkunniga spelarna från klubben är Henrik Zetterberg. En annan var "Lill-Strimma".
3 Center	Idén till centret väcktes av dåvarande chefen vid FOI i Umeå, kemisten Åke Sellström.	Centrumbildning vid Umeå universitet som koordinerar EU-finansierad forskning och utbildning.	Utbildar i kris- och konflikthantering samt konflikthantering och fredsbyggande.	Mötesplats för dig som arbetar med frågor inom bl a kemiska, biologiska och explosiva ämnen.
4 Symbol	Färgen på symbolen är given idag, men första färgen var gul. Susan G. Komen for the Cure lanserade nuvarande.	Ett spring-lopp, som ingår i En Svensk Klassiker och äger rum 30 september i år, har symbolen som namn.	I Sverige finns två organisationer som arbetar med symbolen; Cancerfonden och BRO.	Internationell solidaritetssymbol riktad mot dem som väljer att engagera sig i kampen mot bröstcancer.
5 Djur	Saknar helt yttre extremiteter. Hela kroppen är metalliskt glänsande. Heter Anguis fragilis på latin.	Lever bland buskar, i mossor, bland nedfallna löv och under stenar. Åter gärna sniglar och dagmaskar.	På grund av dess yttre likhet med en orm misstas den ibland för att vara giftig.	Kallas ibland felaktigt för kopparorm. Ormslä är däremot ett annat fungerande namn på detta djur.
6 Plagg	Liknar en T-shirt men är vanligen sydd i något kraftigare tyg med knäppning i halsen.	När plagget används av tennisspelare är det av tradition vitt, men i fritidsform har den alla möjliga färger.	Ralph Lauren-varianten har en hästpolospelare på bröstet. Fred Perry en segerkrans.	En annan välkänd tillverkare är Lacoste med den karaktäristiska Krokodilsymbolen.
7 Lämnade	Hon är essäst och professor i litteraturkunskap. Var basketspelare i division 1.	Hennes mor är författaren Anna Wahlgren. Anna Hume (tid. Felicia Feldt) är en halvsyster.	Invaldes 2013 som ledamot i Svenska Akademien på stol nummer 7. Blev ständig sekreterare 2015.	Gav knytblusen ett symbolvärde i samband med krisen i Akademien och hennes avhopp 12 april i år.
8 Bilbolag	Företaget grundades 2003 och har sitt huvudkontor i Palo Alto i Kalifornien, USA.	Elon Musk är styrelseordförande, vd och produktarkitekt. Dessutom en av grundarna till bolaget Paypal.	Vill accelerera användningen av elbilar, men är också långt framme när det gäller autopi-lot-funktioner.	Företaget fick sitt namn efter fysikern och uppfinnaren Nikola Tesla.
9 Maträtt	Rätten kallas för torrijas i Spanien och pain perdu i Frankrike. I Tyskland heter den arme Ritter.	Gjord oftast av vitt bröd som fått ligga i en blandning av ägg, mjöl och mjölk och sedan stekts.	Är ganska snarlika pannkakor. Serveras oftast med socker, kanel och sylt.	En lyxigare variant innehåller både mandelmassa och äppelmos och kallas Rika riddare.
10 På TV	Avsnitten följer årtiderna och dess arbetssysslor. En tredje säsong börjar sändas i början av nästa år.	I programmet får man följa en familj på gården Djupadala i Rörums socken i Skåne.	I fjol vann programmet tre priser under det svenska tv-priset Kristallen. Årets tv- och livsstilsprogram.	Dessutom vann Gustav och Marie priset för årets tv-personlighet för sin medverkan i serien.

ORDFLÄTAN

Hitta ord i bokstavsmyllret!
De kan vara placerade vågrätt, lodrätt, diagonalt, vara skrivna från vänster till höger eller tvärtom.
Vi har gömt 8 ord som har med skogsbränder och skogsbrandsbekämpning att göra!

P	O	S	K	L	A	N	Z	R	U	D	A
U	R	R	L	I	N	A	U	I	T	R	L
S	K	A	O	N	S	V	I	F	Ö	S	K
Y	A	N	T	K	Å	R	L	I	S	K	O
N	E	S	T	A	L	Y	R	M	S	Y	N
T	R	O	S	Ä	G	L	U	N	A	D	E
E	N	D	O	B	U	D	M	A	N	D	P
S	V	A	R	G	L	Ö	N	Å	M	S	A
T	R	A	I	N	A	M	N	A	P	A	N
O	N	S	T	I	L	L	O	P	R	V	Ä
D	E	G	E	N	M	I	S	R	O	B	V
R	U	C	A	B	L	Y	S	N	A	R	E
K	U	L	T	M	A	S	O	R	D	Ä	R
A	X	Ö	T	O	R	V	B	R	A	N	D
S	O	V	I	B	P	R	A	M	E	N	Y
K	U	R	O	N	Ä	P	L	A	D	I	N
O	R	U	L	E	N	S	B	Ö	R	N	E
M	O	S	Ä	T	I	G	E	R	A	G	G
R	E	K	I	T	S	E	N	P	A	S	T
O	L	O	V	A	R	K	S	A	M	N	O
D	F	R	I	V	I	L	L	I	G	A	D

Risk för vattenbrist

■ Hög tid för kommunerna kartlägga samhällsviktig verksamhet

Den extremt varma och torra sommaren gjorde att rekordmånga, en tredjedel av landets kommuner, införde bevattningsförbud.

■ Det är inte bara grundvattennivåerna som är låga. Torkan drabbar även sjöar och det finns kommuner som närmar sig lägstanivån för uttag.

– Om höstregnen uteblir och vi får tidig kyla och tjäle kan situationen bli kritisk. Därför är det viktigt att redan nu fundera över ”worst case” och se över sin uthållighet, sina resurser och sin nödvattenplanering, säger Christina Nordensten, projektledare för Vaka-gruppen på Livsmedelsverket.

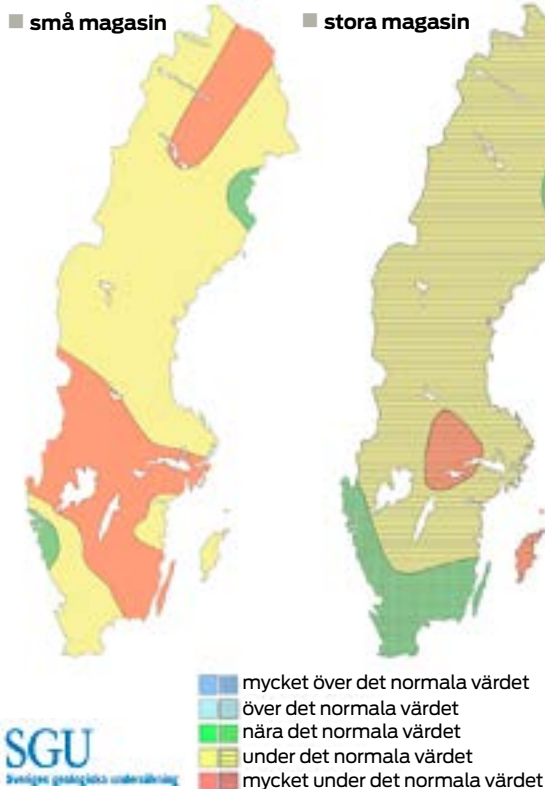
I början av augusti hade 94 kommuner utfärdat bevattningsförbud.

Livsmedelsverkets nationella vattenkatastrofgrupp Vaka har fått larm där kommuner sökt råd för att hantera en hotande brist, men också för hur man kan arrangera nödvattenförsörjning för stora djurbesättningar.

– Även jordbruken är hårt drabbade och det har hänt att kommunledningen bestämt sig för att sörja även för deras överlevnad.

Livsmedelsverket har ett nationellt uppdrag att stärka förmågan att hantera dricksvattenförsörjning under kriser. Det görs genom att samord-

Grundvattennivåns avvikelse i september

Kartorna från SGU redovisar grundvattensituationen i förhållande till september månads normalvärden.

■ Små magasin: finns i berg eller jord som är tätare och kan lagra mindre med vatten. Höjs snabbt när det regnar. De flesta med egen brunn får sitt vatten från små magasin.

■ Stora magasin: finns i sand och grusåsar, stort jorddjup och kan lagra mycket vatten. Krävs mycket nederbörd och tar tid innan höjning kan ses. Många kommuner tar vatten ur stora magasin.

na kris- och beredskapsplaneringen.

Enligt Livsmedelsverket är det hög tid för kommunerna att kartlägga samhällsviktig verksamhet inom sitt geografiska område, oavsett om den är privat eller offentlig.

– Ta reda på vilka konsekvenserna blir vid brist eller avbrott, hur mycket eller lite vatten som faktiskt behövs för att upprätthålla det mest nödvändiga. Och kommunicera med stora vattenanvändare för att hitta alternativa lösningar.

Det är ett arbete inte enbart för dricksvattenproducenten, som i vissa fall har mer än en kommun att försörja. Det är i allra högsta grad en kommunal fråga om krisen eskalerar till att bli en extraordinär händelse.

– För att klara det värsta tänkbara måste kommunerna redan nu påbörja arbetet och ta länsstyrelsen till stöd i detta. Kommunerna kan få stöd i en guide för nödvattenplanering som presenteras vid tre kostnadsfria seminarier under hösten. Guiden presenterades första gången i en seminarieserie förra hösten.

– Seminarierna var uppskattade och välbesökta. Livsmedelsverket har nu tagit initiativ till att ge fler möjlighet att delta i höst, säger Christina Nordensten.

Guiden finns på Livsmedelsverkets hemsida www.livsmedelsverket.se. Rekommendationen är att Guiden först läses som en bok rakt igenom innan den börjar användas. Under seminarierna ges möjlighet att utbyta erfarenheter med andra kommuner under två korta workshoppar.

– Vi ser helst att kommunens representant och dricksvattenproducenten deltar tillsammans på seminariet. Arbetet behöver göras i samarbete.

Seminarierna hålls 12 november i Malmö (kl 13 – 16.30), 19 november på Arlanda (kl 13 – 16.30) och 20 november i Göteborg (kl 8.30 – 12).

Anmälan sker till christina.nordensten@slv.se.

GUNNO IVANSSON

Psykologiskt försvar blir myndighet

Det psykologiska försvaret blir åter en egen myndighet, föreslog regeringen i augusti.

■ Samtidigt beslutades om en utredning som ska föreslå tydligare ansvar, ledning och stärkt samordning inom civilt försvar.

Regeringen beslutade även om ändringar i MSBs instruktion för att klargöra myndighetens ansvar på området.

Styrelsen för psykologiskt försvar upphörde 2008, liksom Räddningsverket och Krisberedskapsmyndigheten. De tre myndigheterna blev MSB. Nu ska psykologiska försvaret återupstå som myndighet 2021, föreslår regeringen.

Utredaren ska analysera och lämna förslag om en myndighet som ska ha övergripande ansvar att utveckla och samordna det psykologiska försvaret. Utredningen ska vara klar i augusti nästa år.

Vilka uppgifter den nya myndigheten ska ansvara för, hur myndigheten ska samverka med andra som bedöms ha eller bör ha uppgifter inom det psykologiska försvaret, är en del av utredarens uppgifter. Resursbehov, ledningsform och finansiering ingår också.

Utredningen om civilt försvar ska utgå från förslagen i Försvarsberedningens rapport ”Motståndskraft. I uppgiften ingår bland annat att analysera och lämna förslag på:

■ Struktur med statliga myndigheter indelade i sektorer och sektorsansvariga myndigheter

■ Geografisk indelning för civil ledning och samordning på regional nivå och hur dessa områden ska ledas

■ Förtydligad ledningsförmåga för kommuner och landsting

■ Hur MSBs samordnande roll kan utvecklas och om myndighetens uppgifter behöver förtydligas

Förslagen om struktur för ansvar, ledning och stärkt samordning ska ske inom ramen för totalförsvaret på såväl nationell, regional och lokal nivå. Strukturen ska även stärka samhällets förmåga att hantera frestida kriser.

Utredningen ska vara klar 31 mars 2020.

PER LARSSON

Problem med A-kassa för deltidare ska lösas

Regeringen mer eller mindre lovar att lösa problemen med A-kasseregler för deltidsbrandmän.

■ Det framkom i samband med att regeringen presenterade flera uppdrag efter sommarens skogsbränder.

I utredningen ”En effektivare räddningstjänst” tog Jan-Åke Björklund upp frågan om A-kassan, att deltidare kan förlora arbetslöshetsersättning om de förlorar sitt ordi-

narie jobb, eftersom de har en anställning som deltidsbrandman.

Justitie- och inrikesminister Morgan Johansson tog upp ämnet när han nämnde utredningens förslag om personalförsörjning.

– Ska vi klara den, förutom att bygga ut utbildningen, då måste vi förbättra arbetsvillkoren för både heltid och deltid, bland annat a-kasseregler. Den saken finns det förslag om att vi ska kunna fixa till, och

det kommer vi förstås att gå till riksdagen med.

Remisstiden för Björklunds utredning går ut i november, sen ska regeringen lägga proposition.

– Utredningen innehåller en rad lagförslag. Vi ser fram emot att ha lagändringar på plats till nästa sommar.

Utredningen föreslår bland annat att MSBs uppgift att hjälpa och stödja ska förtydligas, att MSB mer proaktivt och

operativt ska kunna flytta resurser mellan områden.

– Vilket man i och för sig redan gjort, därför att det som hände under sommaren var att MSB klev in och tog ett mycket mer operativt ansvar än man någonsin tidigare gjort när det gäller att fördela resurserna, vilket också visade sig vara mycket viktigt i en del akuta lägen.

– Handlingsplanen vi ska leverera är en existentiell fråga. Om inte vi visar vår uppdragsgivare att vi tillsammans klarar av att diskutera frågor och hantera frågor om kompetens och säkerhet i gemensam brandkårsutryckning i olika sammanhang. Då ska man fundera på om vi har de rätta uppdragen.

Cybersäkerhet en fråga om överlevnad

■ I sitt inledningsanförande på informations-säkerhetskonferensen för offentlig sektor berättade MSBs generaldirektör Dan Eliasson om det regeringsuppdrag som Samfi-myndigheterna fått. Det ska tas fram en samlad handlingsplan för målen i regeringens nationella strategi för samhällets informations- och cybersäkerhet. Han ser uppdraget som en överlevnadsfråga.

– Det handlar om att vi myndigheter med centrala uppgifter inom området ska kunna samla oss och visa att vår strategi kan bli verklighet. Jag ser det här som det avgörande testet att visa att vi har en förmåga att samarbeta med existerande struktur. Om vi inte gör handlingsplanen slagkraftig och förtroendeingivande så är jag helt säker på att några politiker kommer att fundera på hur vi ska organisera oss.

I **politikerpanelen** kom frågan om en ny myndighet upp.

– Kristdemokraterna tycker det är jätteviktigt att stärka vårt försvar mot cyberattacker. I det civila ser jag att vi behöver ha en cybersäkerhetsmyndighet som tar det övergripande ansvaret. När det gäller det militära försvaret behöver vi en försvarsgren som handlar om cyberförsvar, säger Mikael Oscarsson, kristdemokraterna.

Björn Söder, sverigedemokraterna, anser att det måste finnas en samordnande myndighet, inte bara myndigheter som samverkar med varandra. Åsa Lindestam, socialdemokraterna, framhöll den obligatoriska it-incidentrapporteringen.

– Vi vill inte ha en egen myndighet, men cheferna på högsta nivå måste ta ansvar och se till att hela organisationen genomsyras av en kultur och systematik så vi får veta vad som händer där ute.

Centerpartiets Johan Hedin berättade att partiet vill införa ett cyberhemvärn.

– Det har två syften. Fånga upp den kompetens som finns runt om i samhället, men också genom en folkbildningsinsats sprida hur viktigt informationssäkerhet är.

Beatrice Ask, moderaterna, tycker att det nuvarande systemet fungerar så där.

– Det är en väldans massa strategier och annat men det är väldigt lite innehåll. Det är lätt att göra sig stor över incidentrapporteringen, men det underlag vi får som beslutsfattare kommer i stuprör. Det är inte så att man har ett aggregerat underlag med en helhetssyn och då blir det väldigt fragmentariskt. Vi behöver en bättre samordnad bild av vad som händer. Jag gillar Dan Eliassons idé om cyberhygien, säger Beatrice Ask.

Moderaterna är inte för en egen myndighet, men efterlyser en bättre lednings- och styrningsstruktur, en koordinator i regeringskansliet och en skarpare funktion än vad Samfi är.

FRAs generaldirektör Dag Hartelius tycker dagens system är fragmenterat och lyfte Storbritannien och deras National Cyber Security Center som en förebild.

– Har vi några fungerande modeller i Sverige för att göra mer? Ja vi har något som heter NCT, Nationellt centrum för terrorhotbedömning, där Säpo, Must och FRA jobbar tillsammans och fått ny lagstiftning som ska underlätta samarbetet. Kanske det är en modell, säger Dag Hartelius.

Rikspolischef Anders Thornberg, är trygg när det gäller informationssäkerhet och rikets säkerhet. Däremot ser han brottsligheten som ett hot mot förtroendet för myndigheter.

– Jag vill slå ett slag för informationssä-

Bland de politiska partierna råder delade meningar om inrättandet av en ny terpartiet, Anders Schröder, miljöpartiet, Björn Söder, sverigedemokraterna,

Måste styras
”Digitaliseringen kommer aldrig att gå så långsamt som den gör nu.”

Dan Sjöblom, PST

kerhet i det övriga samhället där vanliga människor drabbas av bedrägeri med bank-id och annat. Vi måste se till att det anmäls och kommer till polisens kännedom. Hela samhället gör enorma förluster så informations-säkerhet är allt från enskilda medborgaren till ytterst rikets säkerhet.

Gunnar Karlson, chef för militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Must, anser att glappet mellan hot och förmåga att skydda sig, har ökat.

– Digitaliseringen går så snabbt och möjligheten att skada växer i samma takt. Vi är inte tillräckligt starka för att hänga med där. Sen finns positiva effekter, inte minst att insikten

myndighet för cybersäkerhet. Däremot är de rätt överens om att det behövs bättre ledning och styrning. I politikerpanelen deltog Fredrik Malm, liberalerna, Johan Hedin, cen- Åsa Lindestam, socialdemokraterna och Beatrice Ask, moderaterna. Vänsterpartiets representant fick förhinder. Till vänster moderatorn Annika Nordgren Christensen.

FOTO: THOMAS HENRIKSON

ökat, men steget är inte taget fullt ut till för- måga.

Glappet leder till att det både gasas och brom- sas samtidigt.

– Man brukar tala om att digitalisering- en kommer aldrig att gå så långsamt som den gör nu. Jag kan känna att det politiska uppdra- get är att ge en inriktning hur mycket gas och broms och hur mycket risk man är beredd att ta och inom vilka områden. Där behövs tydlig styrning, säger Dan Sjöblom, generaldirektör för Post- och telestyrelsen.

GUNNO IVANSSON

Mikael Oscarsson, kristdemokraterna, är för skapandet av en egen cybersäkerhetsmyn- dighet.

Dan Eliasson, MSB, vill se en cybersamhällets Lubbe Nordström. – Vi behöver en liknande drive idag för cybersäkerhet och cyberhygien.

Lortcyber
”Jag gillar Dan Eliassons idé om cyberhy- gien.”
Beatrice Ask, moderaterna

Efterlängtd säkerhetsskyddslag

Den 1 april nästa år träder en ny säkerhetsskyddslagstiftning i kraft.

– Den är efterlängtd. Den gamla har passerat bäst före sedan länge och det här är ett väsentligt kliv uppåt i säkerhetsskyddet, säger Martin Waern, jurist på Must.

■ Nytt är att signalskyddet får en tydligare plats inom säkerhetsskyddet och att Försvarsmakten på ett tydligare sätt än i dag får meddela föreskrifter om kryptografiska funktioner.

– Det räcker inte med att läsa föreskrifterna, det finns viktig information och styrning i förordnings- och lagtext. Man måste ta till sig hela regelverket för att få en helhetsförståelse.

Enligt Martin Waern innebär nya lagstiftningen en tydlig ambitionsökning i vad som konstituerar säkerhetsskydd.

– I dagens lagstiftning är fokus på skydd av hemliga uppgifter som har ett ganska snävt perspektiv. I den nya lagstiftningen är det den säkerhetskänsliga verksamheten som är i fokus. En viktig delmängd är naturligtvis hemliga uppgifterna som nu byter begrepp till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.

Dessa får en ny definition.

– Hemliga uppgifter har haft en stark koppling till offentlighets- och sekretesslagstiftningen. För organisationer, företag och enskilda som inte träffats av den lagstiftningen har begreppet hemliga uppgifter inte

– Säkerhetsskyddschefen är en väldigt viktig befattning och att den har ledningens gehör är ytterligt viktigt, säger Martin Waern, jurist vid Must.

haft någon tydlig definition. Nu ändras definitionen så att även såna organisationer kan tillämpa begreppet säkerhetsskydds-

klassificerade uppgifter. Bara det är en väldigt stor ambitionsökning.

Säkerhetsskyddsanalysen är

viktig, den ska leda till planering men också åtgärder. Verksamhetsutövarens ansvar tydliggörs, det går inte längre att lägga säkerhetsskyddet på en säkerhetsorganisation.

Den nya lagstiftningen åstadkommer många förbättringar enligt Martin Waern.

– En särskilt viktig förändring är på informationssäkerhetsområdet. Att man tittat på sårbarheter och att lagstiftningen går från konfidentialitet till även riktighet och tillgänglighet. Det gör att greppet över informationssäkerheten i säkerhetskänsliga verksamheter blir helt annorlunda än idag. Det är den enskilt största förbättringen.

GUNNO IVANSSON

Säkrast inte lämna ut hemliga handlingar

Vid en upphandling där leverantören ska hantera hemliga uppgifter av betydelse för rikets säkerhet ska samråd begäras med Säpo eller Försvarsmakten. De avgör om upphandlingen får genomföras.

■ Bakgrunden är Transportstyrelsens utkontraktering av it-driften 2015 när myndigheten gjorde avsteg från lagar som ska skydda känsliga uppgifter. Efter det infördes en ny paragraf i säkerhetsskyddsförordningen som trädde i kraft 1 april i år.

– De myndigheter som Försvarsmakten och Säkerhetspolisen har tillsynsansvar för ska begära samråd när säkerhetsskyddsavtal i nivå 1 ska tecknas. Det är när leverantör ska hantera hemliga uppgifter och då handlar det om sekretess på grund av rikets säkerhet. Det är inte bevakningssekretess eller något annat, säger Martin Lagerström, Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten.

Vid samråden kan tre olika beslut fattas: utkontraktering får inte ske.

– Vi säger nej och det beslutet går inte att överklaga. Man kan begära nytt samråd, men inte överklaga själva beslutet.

Det andra är att utkontraktering får genomföras och det

Utan appell

”Säger vi nej går det beslutet inte att överklaga. Man kan begära nytt samråd, men inte överklaga själva beslutet.”

Martin Lagerström, Must

tredje är ett beslut om föreläggande.

Föreläggande innebär att Försvarsmakten eller Säkerhetspolisen medger utkontrakteringen om vissa åtgärder vidtas. Försvarsmakten har bestämt att inte kontrollera om föreläggandet efterlevs utan utgår från att myndigheten tar ansvar och åtgärdar bristerna innan man fortsätter. Uppföljning kommer i stället att ske vid tillsyn.

Vid samrådet tittas på om en utkontraktering är lämplig.

– Vi kan säga nej, att skyddsvärdet är så högt att det inte är lämpligt att lämna ut det här till en leverantör. Då behöver vi inte titta på hur man byggt skyddet utan konstaterar att det här har så högt skyddsvärde att myndigheten inte kan släppa iväg till någon annan.

Försvarsmakten och Säpo ska bedöma om säkerhets-

skyddslagen krav kan tillgodoses. Det gäller alla områden inom säkerhetsskyddslagen, it-säkerhet, informationssäkerhet osv.

– Vi gör ingen värdering av om säkerhetsskyddskraven kommer att genomföras eller inte. Vi utgår från att man kommer att göra det man sagt gällande säkerhetsskyddet. Vi ska dock bedöma om det är möjligt eller inte att genomföra säkerhetsskyddskrav rent praktiskt säger Martin Lagerström.

Nytt är också att det ska göras en särskild säkerhetsanalys.

– Det är en särskild säkerhetsskyddsbedömning i nya lagen. Den gäller statliga myndigheter, men för alla som har skyddsvärda uppgifter är det jätteviktigt att man gör en särskild säkerhetsanalys på det som ska utkontrakteras, säger Johan Gyllenstierna, Säkerhetspolisen.

Säkerhetsskyddsavtal är bra men inte bäst.

– Man säger: vi lägger oss på Sua-nivå 1; vi skriver ett jättebra avtal och kräver en massa saker. Men det är inte det säkraste. Det säkraste är att behålla de hemliga handlingarna hos sig. Lämna ut hemliga handlingar till en leverantör är mindre bra.

GUNNO IVANSSON

Det utbildas för få för att matcha behoven av specialkompetens säger Josefina Borneroth, som arbetar med rekrytering och employer branding på FRA

Medarbetarens kompis kan vara en IT-talang

Kunskap och kompetens är en av utmaningarna när det gäller att bygga upp landets informationssäkerhet.

■ – Idag är det en liten mängd personer som finns på marknaden och det utbildas inte tillräckligt många för att matcha behoven – som ökar – konstaterar Josefina Borneroth som arbetar med rekrytering och employer branding på FRA. Själv söker hon flera olika IT-kompetenser; systemutvecklare, analytiker, experter men också juniora medarbetare.

Konkurrensen om personal till trots bjuder hon på ett tips för lyckad rekrytering.

– Leta i medarbetarnas

nätverk. Det viktigaste är att se var vi kan söka efter kompetens, och då kan de anställdas nätverk vara en möjlighet. Ofta umgås man med likasinnade och medarbetare brukar kunna se fördelarna med att vara engagerade i att hitta potentiellt nya kollegor.

Vilken är utmaningen att rekrytera när man arbetar med hemliga saker?

– Visst finns det utmaningar, bland annat att vi är begränsade i hur utförligt vi kan beskriva våra tjänster. Men vi väljer att fokusera på det positiva och istället lyfta fram vad vi kan erbjuda. Det är en utmaning i sig att få fram vilka vi vill vara som arbetsgivare, säger Josefina Borneroth.

JOHAN WANGSTRÖM

Försvärshögskolan tillsammans med MSB arrangerar tävlingen Cyber Challenge där lag från svenska universitet och högskolor tävlar i fiktiva scenarier som behandlar cyberrelaterade policyfrågor. I år deltog nio lag med sammanlagt 36 studenter från Försvärshögskolan, Stockholms universitet, Linnéuniversitet och Högskolan i Halmstad. DSV Cyber från Stockholms universitet är ett av tre lag som nu på MSBs bekostnad får åka till Schweiz och tävla i Europafinalen. I laget ingick Filip Sagen, Sarah Backman (coach), Gergana Ruskova. Jimmy Dudink och Roman Topol var inte närvarande. Till höger Åke Holmgren, avdelningschef MSB.

FOTO: GUNNO IVANSSON

Snabb resa för Ambulanssjukvården

På bara drygt ett år lyckades ambulansbolaget AISAB i Stockholm erövra en eftertraktad ISO-certifiering för sitt informationssäkerhetsarbete.

—Vi fick ökad patientsäkerhet och tryggare personal, säger bolagets administrativa chef Henrik Lindlöf.

■ När landstingsägda AISAB, ambulanssjukvården i Storstockholm, införde det digitala verktyget Frapp för kommunikation, kartstöd, EKG och journalskrivning häromåret ökade insikten om risker och brister i olika informationsflöden.

—Vi ville säkerställa riktigheten, det finns annars risk för att det blir som "viskleken" med information som diskuteras under vägen från SOS Alarm till att man lämnar över på akutmottagningen. Felaktig information kan äventyra säkerheten i ett ambulansuppdrag, förklarar Henrik Lindlöf.

Men det handlar också om

Henrik Lindlöf och Monica Kruseke.

arbetsmiljön, där AISAB:s cirka 500 medarbetare behövde nya och tydligare rutiner kring exempelvis samverkan med polisen, orosanmälan om barn som far illa och hotsituationer.

Företaget hade redan certifierats för kvalitets-, miljö- och arbetsmiljöarbete när man drog igång det ambitiösa arbetet att också skaffa en ISO 27001-certifiering för sitt informationssäkerhetsarbete hösten 2016.

—Så vi visste att det inte skul-

le bli en enkel resa och att vi behövde komplettera med kompetens inom området.

Med juristen Monica Kruseke, som förutom informationssäkerhet också är expert på PUL och GDPR, fick man mer än man kunnat önska, förklarar Henrik Lindlöf.

Monica kunde förklara den konstiga terminologin "på bönders vis" för såväl chefer som medarbetare.

Satsningen lades upp som ett klassiskt projekt, med mål,

delmål, kommunikation och rapporter. En nulägesanalys presenterades för ledning och styrelse som såg positivt på att certifiera verksamheten, med en entusiasm som varit en viktig drivkraft under hela resan, förklarar Henrik Lindlöf.

För att genomföra det tuffa arbetet med utbildningar, gallring av gamla och utformning av nya dokument och en ingående granskning av verksamheten måste naturligtvis personalen göras delaktig.

—Medarbetarna hade en grundläggande kunskap inom sekretess och det var väldigt kul när vi förstod att de vill lära sig mer – mycket mer. Vi fick till och med växla upp utbildningarna för att de var på för låg nivå. Medarbetarna fick även vara delaktiga i utformningen av nya dokument, som också blev betydligt färre.

—Det kan exempelvis handla om rutiner när man vittnar i en rättegång. Jag kan inte nog be-

tona vikten av att ha med medarbetarna i dialog.

ISO-certifieringen innebär en djup granskning av verksamheten och Henrik Lindlöf tipsar också om att inte ta några genvägar, "det upptäcks".

På AISAB har också risktänkandet generellt sett skärpts av informationssäkerhetsarbetet, som tog ett drygt år.

—Vi gör riskanalyser på i princip allt och har fått bättre ordning och reda på dokument och handlingar, säger Henrik Lindlöf.

Han berättar också att kostnaden för själva certifieringen hamnade runt 100 000 kronor, men att själva arbetet som lagts ner kostar betydligt mer. Men kostnaden ger å andra sidan förbättrad patientsäkerhet, ökad trygghet för personal, ledning och styrelse, väldigt viktiga delar för att åstadkomma en väl fungerande verksamhet.

JOHAN WANGSTRÖM

Scada-säkerhet eftersatt

■ Sverige sämst i branschen – och Stockholm sticker ut

De flesta vanliga användare vet att man måste skydda sin dator och ha uppdaterade viruskydd. Men inom fastighetsautomation, Scada-system, är säkerheten fortfarande eftersatt.

– Jag vågar påstå att Sverige är sämst i branschen. När man skannar av hur många Scada-portar som ligger öppna på nätet är det en skrämmande bild. Idag ligger 716 Scada-protokoll öppna på internet i Sverige.

Det berättar Anders Gidrup, säkerhetschef på Locum, ett landstingsägt bolag som ansvarar för driften av fastigheterna till ett 30-tal akutsjukhus i Sverige.

I de stora sjukhusen finns mycket teknik, det är enormt avancerade fastigheter. Fastighetsautomationen styr de flesta delarna, allt från hiss och belysning till vatten, säger Anders Gidrup.

Scada står för Supervisory Control And Data Acquisition. Hjärtat i systemet är en liten programmerbar styrsystem-

Öppen dörr
”I Sverige sticker Stockholm ut med en hel del sårbara enheter.”

Anders Gidrup, Locum

skomponent, PLC.

– PLC medger en hel del tjänster, men det finns ingen som helst säkerhet produkten utan här gäller att man bygger säkerhet runt den. PLC och operatörspanelen HMI är primärt mål för någon som vill göra värden illa. Hur man ansluter PLCn i nätet avgör hur sårbar den är.

I nätanslutna persondatorer uppdateras programvaran automatiskt men det gör det inte i ett fastighetstekniskt system. När systemen byggs använder branschen det som finns på hyllan. Det finns få krav på att man ska bygga in säkerhet i en PLC.

– Ofta kopplar man upp mot internet för det är enkelt och

Som säkerhetschef ska man inte gå omkring och skrämja för vargen hela tiden, utan man ska prata om nyttan och möjligheter, säger Anders Gidrup, Locum.

smidigt att styra, tillgängligheten springer ibland ifrån säkerheten. Det finns ingen ISO-standard som för vanlig informationssäkerhet och en stor brist är att installations-teknikerna inte har den it-säkerhetsbakgrund som krävs.

Det finns nättjänster som kan visa vilka Scada-system som ligger öppna och sårbara.

– I Sverige sticker Stockholm ut med en hel del sårbara enheter. Man måste vara medveten

om riskerna när man installerar teknik som är helt oskyddad och man måste ha kunskap om nätverksarkitektur när man gör det här. Annars är man illa ute.

Vid installation av ett Scada-system är säkerhetsskyddsanalysen av väsentlig betydelse.

– När vi hade gjort den kom jag fram till att vi behöver ha expertis med och jag kontak-

tade FOI som varit med på vår resa för att säkerställa att vi har en väl fungerande säkerhetsarkitektur. Vi har tagit fram rutiner för hur man bygger och fokus har varit säker drift. Vi har nya riktlinjer och har en kravställning för upphandling av de som ska in och göra jobbet.

Dåligt skyddade system utgör en stor risk. WannaCry-viruset slog 2017 ut ett 70-tal sjukhus i Storbritannien, men Anders Gidrup tycker inte man ständigt ska varna för vargen.

– Undvik att skrämja, det är kontraproduktivt. Prata i stället om nyttan och möjligheter. Installatörerna bör ha någon form av certifiering och jag tycker det är viktigt att man överväger säkerhetsskyddad upphandling (SUA) om man lyder under säkerhetsskyddslagen. Risk- och sårbarhetsanalys är självklart. Det måste gå att rodla systemen manuellt. Läger internet eller nätverket av ska vi fortfarande kunna rontera och styra, det är A och O, säger Anders Gidrup.

GUNNO IVANSSON

”Ät elefanten i bitar”

■ Informationssäkerhet är ingen it-fråga

Allt behöver inte göras på en gång, säger Rose-Mharie Åhlfeldt som forskar om informationssäkerhet vid Högskolan i Skövde.

–Verktygen finns, våga börja att äta elefanten!

■ Från påverkansförsök av främmande makt till nyfiken skvaller om digitala sjukvårdsjournaler. Det är ingen tvekan om att mängder av information i landets offentliga verksamheter behöver bättre skydd, menar Rose-Mharie Åhlfeldt som är biträdande professor i informationsteknologi vid Högskolan i Skövde.

Och medan ”en svensk tiger” användes i forna tider för att påminna invånarna om att vara varsamma med känsliga uppgifter, använder Rose-Mharie en elefant för att beskriva hur omfattande det kan kännas att

inleda ett informationssäkerhetsarbete.

–Det är mastigt och det är inte konstigt, allt vi gör i verksamheten är informationsrelaterat. Det är komplexa organisationer med mångfacetterad verksamhet, det är klart det är mycket.

Men, lugnar hon, allt behöver inte göras på en gång. Börja, och bli bättre och bättre.

En ISO-certifiering är ett betydligt djupare informations-säkerhetsarbete, men Rose-Mharie Åhlfeldt rekommenderar det metodstöd som tagits fram i samarbete med MSB och som finns att hämta på www.informationssakerhet.se. Det lutar sig mot internationella standarder och kan tillämpas med varierad omfattning i olika verksamheter för att skapa ett systematiskt och

Konkret stöd
”Metodstödet är praktiskt, pedagogiskt och pragmatiskt. Man kan plocka ”gobitar” om man arbetat med frågan tidigare.”

Rose-Mharie Åhlfeldt, Högskolan i Skövde

praktiskt informationssäkerhetsarbete.

Metodstödet är uppbyggt som ett cirkeldiagram med fyra steg, där man inleder med att identifiera och analysera, för att fortsätta med utforma och använda för att sedan följa upp, och därefter starta ett nytt varv.

–Metodstödet är praktiskt, pedagogiskt och pragmatiskt. Man kan plocka ”gobitar” om

man arbetat med frågan tidigare. Ni kanske redan är igång, vad bra, titta då efter vad ni behöver fylla på. Man måste gå ner i organisationen och se till att det passar där. Medvetenhet, förståelse och förankring – det är liksom grejen, säger Rose-Mharie Åhlfeldt. Fina dokument är inte det viktiga, utan jobbet i verksamheten.

–Börja med det som är mest skyddsvärt, ät elefanten i bitar, tipsar Hans Hedbom som forskar om informationssäkerhet vid Karlstad universitet.

–Det är ingen quick fix och det är ingen it-fråga. Det är verksamheten som måste fatta och förstå. Jag har sett företag med ingen dokumentation kring säkerhet och där det enbart är två personer som kan hela brandväggssystemet. Efter ett år eller två ser man att

det blir lättare och ett väl införd ledningssystem står väl upp mot GDPR-kraven vad gäller informationssäkerhetsarbetet. Efter införandet av den uppmärksammade EU-regeln, Dataskyddsförordningen, i våras är det nu dags för nästa skärpning av informationssäkerhet, nämligen NIS som ställer krav på säkerhet i nätverk och informationssystem och omfattar leverantörer av samhällsviktiga tjänster.

–Uppmärksamheten kring GDPR har ökat medvetenheten om informationssäkerhet menar Rose-Mharie Åhlfeldt, och det finns en stigande acceptans och insikt om att det här är viktigt.

–Sök upp andra som arbetar med frågan och bilda nätverk. Våga börja äta elefanten!

JOHAN WANGSTRÖM

Digitalisering ska inte lämnas över till entusiasterna, de "krångliga" är guld värda. – Motvalls är sällan med i utvecklingsprojekten, men de behövs så se till att få med bäge, säger Katarina Gidlund.

FOTO: THOMAS HENRIKSON

"Motvalls" är guld värda

Var inte passiv och naiv. Ifrågasätt om all digitalisering verkligen gagnar verksamheten.

■ – Vi gör enormt mycket digitalisering som vi kanske bara inte skulle göra. Som vi inte vet varför vi gör och hur vi borde göra bättre, säger Katarina Gidlund, digitaliseringsforskare och professor i informatik.

Hon talade om naiv och genuin digitalisering där det förra står för en optimistisk och oreflekterad digitalisering. Och vad är digitalisering? Hon bad alla i publiken som känner sig trygga med vad digitalisering är att resa sig upp.

– Nämen, inte en enda?

De flesta vet inte exakt vad digitalisering innebär samtidigt som samhället satsar 57 miljarder på digitalisering. Se-

dan 1994 har ett antal digitaliseringsråd och kommissioner satts samman för att ge regeringar råd. Katarina Gidlund har undersökt sammansättningen av råden.

– **Det gav intressanta** resultat. Det var extremt jämnt fördelat mellan könen men i stort sett alla var baserade i Stockholmsområdet. Det var ekonomer, systemvetare, ingenjörer men försvinnande få från social- och kultursektorn. Då tänker man att det är inte så konstigt, de kan teknik, men digitalisering är så mycket mer än teknik. Digitalisering är samhällsutveckling och det fanns nästan inga statsvetare, sociologer, humanister, historiker. Det säger ju en del om vad det blir.

Under konferensen talades mycket om den snabba digitali-

Spring inte med "Vi saknar en digitaliseringsideologi. Många gånger digitaliserar man det man inte behöver."

Katarina Gidlund, Mittuniversitetet

seringen och att informations-säkerheten inte hänger med. Gapen mellan digitaliseringskurvan och informationssäkerheten ökar hela tiden.

– **Ni har pratat** digitalisering extremt mycket. Jag skulle vilja utmana gapet, vad är det som gör att infosäkerheten ska upp och inte digitalisering som ska ner?

Det som till största delen ligger bakom den naiva digitalise-

ringen är alla styrdokument.

– Alla dessa chefer, policymakers som lyckas få in ordet digitaliseras. Lägg märke till esset på slutet. En extremt passiv form att uttrycka det på: samhället måste digitaliseras – av vem då? Det är jättesällan det står att "vi digitaliserar". Det är passivt och alltid fullständigt nödvändigt.

Genuin digitalisering kräver aktivt deltagande, inte att passivt digitaliseras. Om vi förbinder digitaliseringen med industrialismens ledstjärnor effektivisering, rationalitet och tillväxt är vi illa ute enligt Katarina Gidlund.

– Därför skulle jag vilja introducera nydigitalisering. Vi behöver tänka på vad digitaliseringen ska ge, frigöra det från industrialiseringen för vi har

helt andra utmaningar idag. Vi saknar en digitaliseringsideologi. Många gånger digitaliserar man det man inte behöver.

Till slut gav hon också definitionen på digitalisering som handlar om tre saker: våra prylar, bästa sättet att göra någonting på och hela systemet.

Genuin digitalisering är för det första att inte hamna i att digitaliseras, utan att tolka och förstå. Det ska inte lämnas över till entusiasterna, de "krångliga" är guld värda.

– Vi alla digitaliserar oavsett om vi är entusiasterna som springer före eller om vi är lite motvalls, ifrågasätter och säger nja. Motvalls är sällan med i utvecklingsprojekten, men de behövs så se till att få med bäge, säger Katarina Gidlund.

GUNNO IVANSSON

Fordonet blev rejält demolerat efter explosionen. Men ägaren som befann sig i vagnen klarade sig lyckligtvis utan svårare skador.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Snabbmatsbil exploderade

En snabbmatsbil (så kallad foodtruck) exploderade i Göteborg och delar av fordonet flög iväg 10-15 meter.

■ En förmiddag i december 2017 fick räddningstjänsten larm om en explosion på campus Linné nära Linnéplatsen.

Vid framkomst fanns ingen brand i fordonet att släcka och räddningstjänsten fokuserade på att stänga kranarna på gasolflaskan samt ta hand om en skadad person som sedan fördes till sjukhus med ambulans. Han kunde lämna sjukhuset samma dag med endast lite skrapor på knäna.

I utredningen efter händelsen konstateras att snabbmatsbilen använts för försäljning av mat på campus Linné klockan 11-13 varje vardag.

Fordonet hade inte flyttats på tolv dagar. En vecka innan händelsen hade gasolflaskan bytts av ett auktoriserat gasolföretag och läckagetest genomförts. Gasolinstallationen hade utförts av ett auktoriserat gasolföretag.

Ägaren köpte snabbmatsbilen 2016 men hade ingen utbildning i hantering av gasol.

Denne hade kommit till sitt fordon cirka 10.15 och som vanligt börjat med att vrida på gasolen i gasolskåpet på utsidan. Därefter anslöts elen till fordonet via en kabel från ett vägguttag på byggnaden bredvid.

Efter det gick ägaren in i vagnen och startade brännaren.

Gasol strömmade ut och antändes som det ska med en tändare.

Efter en stund ökade ägaren värmen – då inträffade explosionen.

Stekbord, brännare och fritös trycktes in mot fordonets mitt, spännbandet som ska hålla dem på plats vid transport lossnade och väggarna trycktes ut. Serveringsluckan samt bakluckan slängdes iväg 15 respektive 11 meter.

Bakluckans färd stoppades av en vägg på byggnaden intill och orsakade ett cirka 10 cm stort hål i fasaden. Enligt vittnen slog en cirka 3 meter hög eldflamma upp från fordonstaket.

Ägaren, som stod framför brännarna och stekbordet när explosionen inträffade, kunde själv ta sig ut.

Enligt utredningen är den troliga orsaken till explosionen att ett gasolläckage antänts. Det är dock fortfarande oklart varför läckaget uppstod eftersom teknisk undersökning av utrustningen inte genomförts.

Däremot har test av koppelningarna på flaskan genomförts i samband med utredningen och inget läckage kunde konstateras.

Det finns vissa skador på gasolslangen till flaskan, ett hål samt skavmärken. Två hypoteser om varför dessa hål/skav uppstått tas med i utredningen:

■ Någon form av skadedjur har gnagt på slang. Det fanns information om att råttor funnits i området.

■ Slangen har blivit skadad i samband med tidigare transport av fordonet på grund av att spännbanden som höll utrustningen på plats inte var en bra lösning.

I utredningen sammanfattas en del regler och information som finns om snabbmatsbilar och hantering av gasol. Vad utredaren vet finns det inga regler som är skapade särskilt för snabbmatsbilar, däremot regler som kan användas vid den typen av verksamhet.

Exempel på regler är tillstånd för försäljning på offentlig plats (polisen), livsmedelshandling (kommunen), vägledning ”Installation av gasapparater i restaurangmiljö” (Energigas Sverige) och lagen om brandfarliga och explosiva varor.

Utredaren konstaterar att det finns många lagar och regler att hålla reda på. Dessa täcker in många områden och kan vara svåra att tolka. Gemensamt syfte är att det inte ska ske en olycka och att ingen ska skadas.

Regelbunden kontroll av statusen på gasolslangar kan göra att eventuella sprickor, skav eller hål upptäcks tidigt. Det är också viktigt att se till att de är rena. Lös utrustning som placeras i en snabbmatsbil måste

te förankras mycket väl för att inte hamna i rörelse när fordonet körs.

Det kan vara bra att installera en gasolvarnare (gasollarm) för tidig indikation om läckage och då stänga gasolflaskorna innan en olycka inträffar.

Om en varnare installeras är det viktigt att det görs av ett auktoriserat företag så att den placeras på rätt plats. Den måste sedan kalibreras regelbundet enligt anvisningar för respektive produkt. Utredaren tycker också att markägaren ska få vetskap om att det finns gasolvarnare.

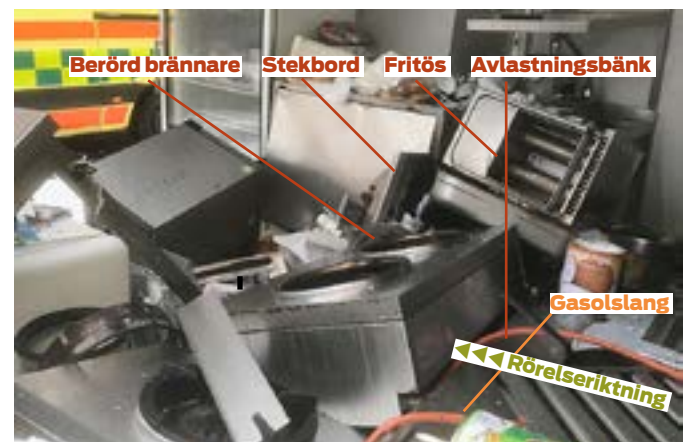
Den sista reflektionen från utredaren är en uppmaning till arrangörer, fastighetsägare med flera som beställer eller

beviljar en snabbmatsbil, att de bör känna till de krav som ställs samt vad konsekvenserna kan bli om de inte följs.

Räddningstjänsten Storgöteborg har efter att utredningen blev klar genomfört möte med Streetfood Göteborg för att informera om bland annat regler för installation och hantering av gasol, vilket ansvar verksamheterna har för dokumenterad egenkontroll av exempelvis läckagekontroll och intyg som styrker att installationen uppfyller säkerhetskraven.

Räddningstjänsten informerade också om att Göteborgs stads trafikkontor uttalat att de kan komma att ställa tydliga säkerhetskrav på snabbmatsbilar i framtiden.

ANNA ANDERSSON CARLIN

Baklucka och serveringslucka kastades iväg 11 respektive 15 meter vid explosionen. Inne i vagnen hade utrustning kastats omkring. Ägaren stod vid brännaren när det smällde.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Brandman allvarligt skadad vid villabrand

I mitten av april 2018 skadades en brandman allvarligt, och ligger fortfarande kvar på sjukhus, efter en insats mot en villabrand, strax utanför Ljungskile i Bohuslän.

Olyckan inträffade när ett takutsprång rasade ner på brandmannen som arbetade på en skarvstege utmed husets gavel.

■ Följden blev att brandmannen slogs av stegen, ramlade ner på marken och fick delar av brinnande takmaterial över sig.

I den olycksutredning som Anders Oskarsson vid Räddningstjänsten i Mitt Bohuslän (RMB) genomfört, reflekteras över tre större, viktiga områden:

- riskbedömningar
- användning av stegar
- säkring vid stegarbete.

När insatser genomförs ska riskbedömningar göras, vilka ofta sker under stressiga och pressade förhållanden.

Ansvariga befäl har att göra bedömningar utifrån en situation där både plats, byggnader, omgivning och omfattning inledningsvis är oklara.

En pågående brand kräver ofta snabba beslut om åtgärder.

På grund av riskbilden hade denna insats övergått från invändig släckinsats till utvändig släckinsats.

Ingen i räddningspersonalen hade uppmärksammat risken med takutsprånget.

Bidragande var sannolikt att det var svårt att se på grund av rök och vattenånga från själva branden, samtidigt som det var relativt högt från marken.

Användning av stegar kan vara en förutsättning för arbete på en brandplats. Samtidigt finns det risker som är svåra att eliminera, exempelvis på grund av begränsat beslutsunderlag kring risker med byggnaders konstruktion.

Vid denna händelse arbetade man med utvändig släckning från skarvstege. Ett säkrare sätt hade varit att arbeta från ett högfordon (stegbil) eller motsvarande.

Anledningen till att detta inte skedde, var att det inte fanns utrymme för sådant fordon invid byggnaden. Det var också en smal väg fram och dessutom stod flera andra räddningsfordon stod i vägen.

Brandmannen på stegen var inte säkrad i själva stegen. Huruvida en stegpinne i sig håller som en säkring vid fall är oklart.

Stegpinnar testas genom att belastas med en vajer som spänns till motsvarande 450 kilos belastning.

Det är oklart vad som faktiskt hade hänt om brandmannen varit säkrad i stegen. Hade säkringen hållit, hade stegen vält?

MATTIAS SJÖSTRÖM

4

ERFARENHETER

Rekommendationer

I utredningen belyses fyra viktiga erfarenhetsområden:

1 Utbildningsplan i syfte att stärka personalens möjligheter att bedöma risker vid bränder i byggnader.

2 Fordonsplacering för att i högre utsträckning använda högfordon och därmed begränsa användandet av vanliga stegar.

3 Instruktion för arbete på stegen i syfte att arbeta korrekt.

4 Tekniska hjälpmedel som syftar till att förbättra beslutsunderlagen vid riskbedömningar, exempelvis drönare.

TAKTIKBOKEN

■ Taktikboken från 2015 (Linus Eriksson och Magnus Mattsson) belyser vikten av att bibehålla ett högt säkerhetstänk när insatsen övergår till eftersläckningsfas.

■ Riskerna kan ofta öka i takt med att tiden går, på grund av brandpåverkade byggnadsdelar i konstruktionen.

■ Sjustegsmodellen utgör därför en bra grund för operativt arbete, då den tydligt innehåller viktiga moment kopplat till riskbedömning.

Brandmannen skadades allvarligt när han stod på stegen vid gaveln och takutsprånget rasade ner över honom och han slogs till marken.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN.

Erfarenheter

Anna Andersson Carlin och Mattias Sjöström medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av olycksundersökningar inskickade till MSB, samt egna arbeten. Anna och Mattias tar gärna emot

synpunkter och tips. Du kan även kontakta MSB på e-post: olycksutredning@msb.se Undersökningarna på nätet: www.msb.se/olycksundersokningar/kommuner

Kontakt

Anna Andersson Carlin
anna.carlin@rsyd.se

Mattias Sjöström
mattias.sjostrom@halmstad.se

Översvämningsrisker har alltid funnits i Karlstad. Nu har kommunen och landstinget byggt en kombinerad skyddsvall och cykelbana som skyddar centralsjukhuset mot översvämningar motsvarande 10 000-årsflöde.

FOTO: GUNNO IVANSSON

Sjukhuset skyddat mot 10 000-årsflöde

Genom en kombinerad skyddsvall och cykelbana har Karlstads kommun och Landstinget i Värmland klimatanpassat och skyddat Centralsjukhuset mot översvämningar som motsvarar ett 10 000-årsflöde.

■ Karlstad är byggt i ett låglänt deltaområde där Klarälven mynnar ut i Vänern.

MSB har identifierat Karlstad som ett av de mest riskutsatta områdena för översvämningar i Sverige, detta eftersom staden riskerar översvämmas av både Klarälven och Vänern.

I MSBs bedömning ingår både utbredningen för vattnet vid höga flöden och de intressen som kan hotas.

Klarälven kan enligt beräkningsmodellerna stiga till 2,3 meter över älvens normala nivå och skulle då översvämma inte bara delar av Centralsjukhuset utan också stora delar av staden.

— **Karlstad är en stad** med översvämningsrisker och har alltid haft översvämningar. En stor inträffade 1916 med ett 200-årsflöde. Vi har fyra typer av översvämningsrisker: skyfall, isproppar, Klarälven och Vänern. Klarälven stiger snabbt men sjunker undan på

Anna Sjödin

ett par veckor. Vänern stiger långsamt och kan ligga kvar i ett halvår. Har vi otur kan riskerna sammanfalla, säger översvämningsamordnare Anna Sjödin på Karlstad kommun.

Skyfall riskerar orsaka översvämning vid Centralsjukhuset i Karlstad eftersom dagvatten-systemet varit underdimensionerat. Det har nu byggts ut för att klara ett 10-årsregn och består bl a av tre öppna dagvattenmagasin som klarar 3 000 kubikmeter, och fyra täckta kasettmagasin under parkeringar som sväljer 800 kubikmeter.

Dagvattnet släpps ut i Klarälven genom skyddsvallen med självfall så länge älven är lägre än marken innanför vallen.

Vid högvatten över dagvattenutloppen kommer backventiler automatiskt slå till och dagvattnet ledas till tre pumpstationer som pumpar ut det i älven. Två av pumparna har en kapacitet på 300 liter i sekunden och en klarar 600 liter i sekunden.

Översvämningskyddet var budgeterat till 62 miljoner kronor och slutade på drygt 67 miljoner. En mindre del av finansieringen kommer från MSB.

— Projektet har fått 4,4 miljoner och vi hoppas kunna betala ut ännu mer eftersom sjukhus är en tydligt prioriterad samhällsviktig verksamhet. MSB har gjort analyser i arbetet med förordningen om översvämningsrisker där vi även ser att

Säkert
"Det går att plocka bort centralsjukhuset från riskkartan."

Anna Nordlander, MSB

det finns risker på andra platser och ser gärna att Landstinget och kommunen går vidare för att hantera dessa. De har valt en robust lösning vid Centralsjukhuset som innebär att det går att plocka bort Centralsjukhuset från riskkartan, säger Anna Nordlander, MSB.

GUNNO IVANSSON

Prenumeration och adressändring

Tjugofyra7 är en gratistidning. Vill du ha en prenumeration – e-posta till: redaktionen@tjugofyra7.se Ange namn och adress.

Är du redan prenumerant och behöver adressändra – e-posta till samma adress. Ange det prenumerationsnummer som står ovan namn och adress, eller ange den tidigare adressen.

Bli en del av #TeamUmeakommun

Umeå växer. Vi söker kollegor till norra Sveriges största team: Umeå kommun. Söker du ett utmanande jobb och vill bidra till att skapa välfärd och samhällsnytta? Här finns en plats för dig!

Umeåregionens brandförsvar söker

Brandingenjörer/Brandinspektörer

UMEÅ
KOMMUN

Mer om den här och andra tjänster hittar du på: umea.se/ledigajobb

Samhällsbyggnadsförvaltningen söker

Brandmän

tillsvidareanställningar och sommarvikariat

Läs mer på www.gotland.se/jobbahososs

Samhällsbyggnadsförvaltningen
www.gotland.se/jobbahososs

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSB Sandö söker lärare

Vi söker nya medarbetare för arbete inom grund- och vidareutbildningar. Är du intresserad?

Läs mer på www.msb.se/jobb

MSB utvecklar, tillsammans med andra, individens och samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Vill du vara med och utveckla kommunal räddningstjänst?

Vi söker dig med driv och engagemang för metod- och teknikutveckling

Läs mer på www.msb.se/jobb

MSB utvecklar, tillsammans med andra, individens och samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser.

VI SÖKER

Brandman/ambulanssjukvårdare

För mer information se www.mariehamn.ax

MARIEHAMNS STAD

Räddningstjänsten Höga Kusten - Ådalen

Kom till oss i Höga Kusten!

Vi föryngrar och behöver fler arbetskamrater.
Vi söker **controller, brandinspektör**, samt flera **brandmän** för tillsvidareanställning.

Läs mer på vår FB: @rtjhka

Kommunalförbundet södra Hälsingland söker

Förbundschef

Uppgifter om tjänsten, arbetsbeskrivning, kvalifikationer samt ansökan hittar du fr.o.m 5 oktober på www.kfsh.se

KOMMUNALFÖRBUNDET SÖDRA HÄLSINGLAND

RÄDDNINGSTJÄNSTEN STORGÖTEBORG

VI SÖKER:

Olycksutredare

För mer information kontakta:
Per Jarring (per.jarring@rsgbg.se) eller
Per Hassling (per.hassling@rsgbg.se).
Telnr: 031-335 26 00 (växeln)

Vi söker dig som vill vara med och utveckla en räddningstjänst som skapar trygghet säkerhet och omtanke för våra invånare.

■ **Upphandling till samhällsviktig verksamhet** är en ny vägledning som ger stöd till kommuner och landsting för att beakta behovet av krisberedskap i sina upphandlingar till samhällsviktig verksamhet. Finns att ladda ner på rib.msb.se – klicka på bibliotek. Sök på titel.

BRANDMÄN TILL SOMMAREN 2019

Vi vill alltid vara ute i god tid, så också när vi söker sommarvikarier. Brandman - välkommen med din ansökan!

Läs mer om våra lediga tjänster.
smskaraborg.se

Polismyndigheten söker

Brandingenjör Brandskyddsledare

Läs mer under "lediga jobb" på www.polisen.se

Sista ansökningsdag 22 oktober 2018.

Välkommen med din ansökan!

Vi söker fler modiga kollegor

Eskilstuna kommunkoncern är Sörmlands största arbetsgivare med 9 000 medarbetare. Vi gör skillnad varje dag genom att fokusera på goda, hållbara möten med invånare, brukare och kunder.

Miljö- och räddningstjänstförvaltningen söker Brandingenjör

Ansök senast den 14 oktober 2018

Vill du arbeta i team och aktivt delta i utvecklingsarbete?

Vi söker dig som tillsammans med oss vill skapa bra dialog med våra kunder och som vill satsa på brandförebyggande arbete!

Som brandingenjör hos oss kommer du främst arbeta inom det brandförebyggande området. Brand- och olycksförebyggande arbete är något som vi i Eskilstuna prioriterar och utvecklar kontinuerligt. Du kommer att arbeta i ett team med brandingenjörer och brandsinspektörer.

Välkommen att söka jobb hos oss!
eskilstuna.se/ledigajobb

Annonsera i Tjugofyra7

Ska ni rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i.

Nästa nummer: Nr 40 kommer ut 11 december.

Annonbeställning: förhandsbokning senast 22 november, färdigt manus senast 29 november.

Kontakt: ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Per Larsson.

FAKTA OM ANNONSERING

Pris: 20 kronor per spaltmillimeter.

Priset multiplicerar du fram enligt följande: antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor.

Spaltbredder: 1 spalt 42 mm; 2 spalter 88 mm; 3 spalter 135 mm; 4 spalter 181 mm; 5 spalter 227 mm. Max höjd är 292 mm.

Regionchef Stockholm

Har du lång och bred erfarenhet av **krisberedskap** och **säkerhetsarbete**? Vi söker dig som vill axla **huvudansvaret** för att utveckla region Stockholm. Som ansvarig **seniorkonsult** får du ett **omväxlande** arbete med arbetsuppgifter så som kundansvar, utbildningar, krisledningsövningar och konsultstöd.

Vi söker även kompetenta medarbetare till Göteborg och Malmö.

Läs mer om våra tjänster på www.ledargruppen.se

Svenska Ledargruppen är en helhetsleverantör av tjänster inom områdena arbetsmiljö, säkerhet och krisberedskap.

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Till enheten för räddningstjänst söker vi:

Handläggare med driv och engagemang för samordning, analys och tillsyn

Läs mer på www.msb.se/jobb

MSB utvecklar, tillsammans med andra, individens och samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser.

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Vill du vara med och bidra till en effektiv kunskapsförsörjning inom området samhällsskydd och beredskap?

Nu söker vi handläggare inom olycksutredning

Läs mer på www.msb.se/jobb

MSB utvecklar, tillsammans med andra, individens och samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser.

Har inte alla rätt till skäligt brandskydd?

■ Det kan tyckas vara förhållandevis få som dör till följd av brand i Sverige, men vissa grupper är särskilt utsatta och enligt Lagen om skydd mot olyckor, LSO, har alla rätt till ett skäligt och likvärdigt brandskydd. Räddningstjänsten Storgöteborg, RSG, anser att samhället inte tycks agera med den enskildes bästa för ögonen.

Marcus Örnroth

2010 tog MSB fram ”En nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till enskilda”. Visionen är att ”Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand”. Man vet att äldre och funktionshindrade är överrepresenterade i dödsbrandsstatistiken samtidigt som allt mer vård och omsorg sker i det egna hemmet. Individanpassat brandskydd kan visserligen förbättra brandskyddet för den enskilde och MSB har tagit fram vägledning för det ar-

betet. RSG, bedömer dock att de föreslagna åtgärderna som kan vidtas i hemmet inte kan kompensera för avsaknaden av möjligheten att utrymma. Åtgärderna bygger dessutom på den enskildes samtycke.

RSG arbetar allt mer aktivt med att minska antalet dödsbränder och bränder med allvarliga konsekvenser. Som ett led i att lyfta upp medvetenheten kring utsattheten hos vissa grupper och svårigheterna med det förebyggande arbetet skrev RSG nyligen en debattartikel. Den publicerades i Göteborgs-Posten 23 augusti, ”Äldre och funktionshindrade riskerar att bli innebrända”. Två nyligen presenterade rapporter visar också på problemen med att bedriva vård och omsorg i det egna hemmet.

Ur: **”Mot en evidensbaserad nollvision kring bostadsbränder”** som finansierats av MSB:
”Även boendepolitiken kan behöva diskuteras och omprövas av motsvarande skäl. Kvarboendep principen har accentu-

erats under senare tid inom såväl äldreomsorg som psykiatri och somatisk hälso- och sjukvård. Ålderdomshem, mental sjukhus och andra institutioner har lagts ned till förmån för vård i hemmet. Det senaste inslaget i denna riktning är förslaget om förläggning av viss slutenvård till bostaden. I ljuset av den forskning som har redovisats är detta en mycket bekymmersam utveckling som innebar att redan sårbara människor utsätts för uppenbara dödsrisker på grund av sitt kvarboende. Den egna bostaden är vanligen en säker och trygg plats för den som besitter normala förmågor, men kan vara en dödsfälla för den som inte gör det. Det handlar inte uteslutande om brand, utan även om fallskador, kvävningssrisker, överdosproblem, suicidalitet och liknande. Preventionsmöjligheterna för den målgrupp som utkristalliseras är idag begränsade. Åtgärder som syftar till att stärka den enskildes handlingsförmåga saknar i hög grad relevans. Istället behöver man söka lösningar i boendeform,

socialt stöd, ”förlåtande system”, samt effektiviserad räddningstjänst och akutsjukvård. För att ytterligare hindra dödsfall och allvarlig skada krävs nytänkande och lärande ”utanför boxen” med ökat fokus på sociala och medicinska aspekter samt ökad delaktighet från dessa kompetensområden i brandskyddsarbetet.”

Ur: **”Riskreducerande åtgärder för dödsbränder i bostäder”** som finansierats av MSB. Bland åtgärder för MSB att fokusera på, nämns bland annat:
”Förbättra brandskyddet för människor som vårdas i hemmet
Människor som vårdas i hemmet utgör en allt större grupp. Dessa behöver åtnjuta det brandskydd som de skulle ha haft om de istället bott på särskilt boende samt även, i fallet med sängliggande rökare, säng som har provats enligt krav som finns för brandutsatta vårdmiljöer.”
Det åligger räddningstjänsterna att förebygga skador till följd av brand. Vi på RSG kän-

ner en frustration över att inte bättre kunna minska riskerna för de som vårdas i hemmet och som löper allra störst risk att omkomma till följd av brand. Konkreta åtgärder krävs, för de som ligger ensamma i hemmet har inte tid att vänta.

Frågor till MSB:
1. Hur anser MSB att samhället ska agera när åtgärder, inom ramen för individanpassat brandskydd, inte kan kompensera för avsaknaden av möjligheten att utrymma och nå upp till det skydd den boende skulle haft i ett särskilt boende?
2. Varför använder MSB begreppet ”rimligt brandskydd” i vägledningen för individanpassat brandskydd, för alla har väl rätt till ett skäligt brandskydd?
3. Vad kommer MSB att göra i närtid för att se till att frågan hamnar på bordet hos de som behöver agera?

MARCUS ÖRNROTH
Brandsinspektör och gruppleddare, Enheten för brandskydd och tillsyn
Räddningstjänsten Storgöteborg

MSB: Hänsyn måste tas till enskildes val

■ Först och främst vill jag framhålla att MSB i allt väsentligt delar den problembild som du beskriver. Men jag vill också påminna om att frågan är komplex och inte bara innefattar aspekter av det allmännas ansvar utan att vi också måste ta hänsyn till den enskildes egna val och vilja att bo kvar i hemmet.
Att de som omkommer i bränder inte är jämnt fördelade i befolkningen är i sig ingen nyhet. Redan innan arbetet med den nationella strategin har MSB uppmärksammat riskerna ur brandskyddssynpunkt med att allt fler äldre bor kvar hemma med endast det brandskydd som krävs enligt byggreglerna. Den forskning som MSB finansierat, och som du hänvisar till, syftar bland annat till att ge ökad kunskap kring problematiken och verkningfulla åtgärder.
Begreppet ”rimligt brandskydd” kommer från uppdraget MSB fick i april 2010 att redogöra för vad som är ett rimligt brandskydd i olika boendemiljöer. ”Rimligt brandskydd

är inget begrepp som MSB använder sig av i andra sammanhang.
För att svara på din första fråga måste strävan vara att de åtgärder som vidtas kompenserar för individens utsatthet. Det kan både handla om att individen löper ökad risk för brand eller har begränsad förmåga att sätta sig själv i säkerhet i händelse av brand.
Skäligt brandskydd utgår från bestämmelsen i 2 kap. 2 § LSO. Denna bestämmelse är i sig intimt förknippad med de krav som ställs på en byggnad när den uppförs eller ändras. Kraven på brandskydd i ordinärt boende, dvs. verksamhetsklass 3 i dagens byggregler, är det som blir tillämpligt när det gäller vilka brandskyddskrav som kan ställas med stöd av 2 kap. 2 § LSO på brandskydd i en lägenhet. Detta innebär i princip bara krav på brandvarnare i lägenheten och att lägenheten utgör egen brandcell. Detta är i sig ett problem eftersom det brandskydd som bygglagstiftningen ställer krav på i ett vanligt boende förut-

”Frågan är högaktuell och MSB jobbar på flera fronter med att få till det förbättrade brandskydd som så väl behövs.”
Patrik Perbeck, MSB

sätter att den boende har förutsättningar att sätta sig själv i säkerhet vid en brand. Den individanpassning som görs strävar efter att kompensera för de delar i en vanlig bostadsbrandskydd som den aktuella individen inte kan tillgodogöra sig. Om det verkligen inte finns några åtgärder som kompenserar för individens nedsatta förmåga är frågan om det överhuvudtaget är lämpligt för den personen att bo kvar hemma. I den avvägningen är den enskildes egen vilja av avgörande betydelse.
En av slutsatserna i det ovan nämnda uppdraget om vad som är ett rimligt brandskydd i olika boendemiljöer var ock-

så att lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag borde ses över så att bidrag kan ges i syfte att åstadkomma en rimlig brandsäkerhet. Syftet med detta var att hitta ett system som fångade upp behovet av åtgärder och att bland annat pröva om exempelvis olika typer av automatiska släcksystem kunde rymmas inom ramen för bidraget. Översynen pågick under ett antal år och trots att såväl MSB som Boverket och SKL m.fl. tyckte att detta förslag var rimligt så blev det i slutändan så att regeringen kom till slutsatsen att detta inte borde omfattas av lagen om bostadsanpassningsbidrag.
Istället fördes ett resonemang i lagrådsremissen om att ”behovet av förstärkt brandskydd bättre torde kunna tillgodoses genom exempelvis insatser med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och ökad kunskap om brandskydd för de utpekade riskgrupperna”.
I MSBs årsredovisning för 2017 redogjorde vi i ett återrapporteringskrav angående samhällets samlade förmåga

att förebygga bränder för att det finns behov av att utreda huruvida nuvarande lagstiftningar inom vård- och omsorgsområdet (bland annat Socialtjänstlagen [2001:453] och Lag om stöd och service [1993:387] till vissa funktionshindrade) inbegriper åtgärder för att skapa en trygg miljö ur ett brandsäkerhetsperspektiv. Detta gjorde vi med anledning av vad regeringen anförde kopplat till bostadsanpassningsbidraget ovan.
Så sent som i somras deltog jag i en paneldebatt under Almedalsveckan under rubriken ”Rädda äldre från att dö i bränder – gör brandskyddet tryggt och likvärdigt över hela landet”. Där lyftes denna fråga igen och deltagare var politiker i socialutskottet och representanter för pensionsorganisationerna. Frågan är således högaktuell och just nu jobbar MSB på flera fronter med att få till det förbättrade brandskydd som så väl behövs.
PATRIK PERBECK
Chef för enheten för brand- och olycksförebyggande arbete

Sju på lördagsmorgonen, en timme tidigare än förväntat, lämnade den polska konvojen Sveg. Dryga 90 mil till färjan i Trelleborg låg framför dem.

FOTO: PER LARSSON

En vink om uppskattning

SVEG

I den tidiga morgonen stod några få ortsbor och vinkade adjö. Svenska flaggor hängde synligt i alla förarhytter.

Drygt 90 mil till färjan i Trelleborg.

139 polska brandmän vände hemåt.

– Jobbet var tufft i början. Men uppslutningen av människor efter gatorna när vi kom var fantastisk, en adrenalinkick för våra brandmän. De har verkligen gett allt i sitt arbete, sade Gregorz Borowiec, ställföreträdande chef för den polska styrkan.

Vetskapen om att polska brandmän var på väg till Sveg för att hjälpa till att släcka skogsbränderna i Jämtlands län spreds snabbt, inte minst genom sociala medier. Längs vägen hyllades de av folkmassor. I Norrköping stod svenska kollegor på en överfart till E 4 och saluterade den polska konvojen med 44 fordon.

I Sveg slogs ett tätläger upp på idrottsplatsen. Därefter väntade bara hårt och svettigt jobb. Skogsbrand i hög högsommarvärme. De polska brandmännen jobbade tolv timmar, vilade tolv. En större del av styrkan

jobbade dagtid när arbetet var mer offensivt.

– Det var en mycket jobbigare terräng än vi är vana vid. Den skog som utifrån såg ut som skogen hemma, visade sig annorlunda när vi klev in i den. Mycket mer kuperat och stenigare, svårt att ta sig fram med maskiner på många ställen, sade Michal Langner, polsk insatschef.

■ Någon skillnad på hur man hanterar skogsbränder i Polen jämfört med Sverige?

– Taktiskt tänker vi lika och förstår därför varandra bra. Men givetvis tar vi med oss många nyttiga lärdomar, samarbeta med andra länder är alltid intressant.

Via ERCC (centrum för samordning av krisberedskap), som samordnar EU-insatser vid EU:s civilskyddsmekanism, gav Polen klartecken till den begäran om hjälp som kom från Sverige.

– Det här är den första insatsen för att bekämpa skogsbränder som vi gjort utomlands. Tror inte jag tidigare hört talas om en förfrågan från ERCC om så här omfattande stöd via marktransport, sade Michal Langner.

Polska brandmän är statligt

Gregorz Borowiec och Michal Langner, chefer för den polska insatsstyrkan.

FOTO: PER LARSSON

anställda och det är inrikesministeriet som tar beslut om insats, högste räddningschefen beslutar om styrkans storlek. Men att släppa iväg 139 brandmän är inget problem, poängterade Gregorz Borowiec

– Det finns 30 000 heltidsanställda brandmän i Polen. För oss behövdes ingen backup.

Brandmännen rekryterades från två regioner i nordvästra Polen, främst för att de hade kortast resväg men också för att de tillhör det halvdussin regioner med mest erfarenhet av skogsbränder.

Den polska insatsen uppmärksammades på hemmaplan. Tre TV-bolag var på plats och följde

arbetet, ett av dem under hela insatsen och levererade direktsändningar tre gånger om dagen.

Den polska styrkan jobbade inledningsvis med insatserna i Jämtlands län, mot slutet flyttades man över till bränderna i Kårböle-området.

Efter två veckors arbete skedde en avtackning på idrottsplatsen i Sveg.

Insatskollegor, kommunen, länsstyrelsen, MSB, FRG, Försvarsmakten, Svegs IK och polska styrkan medverkade, och alla närvarande konstaterade att det knutits band under dessa veckor.

– Ni har visat oss nyttan av att samarbeta i Europa. Ni har job-

Tändvätska

”Uppslutningen av människor efter gatorna när vi kom var fantastisk, en adrenalinkick för våra brandmän.”

Gregorz Borowiec, ställföreträdande chef för den polska styrkan

bat långa dagar och er insats har gjort signifikant skillnad. Tack för ett enastående arbete, sade Cecilia Looström, avdelningschef för utveckling av beredskap på MSB.

Tillsammans blev ett nyckelord under avtackningsceremonin. Inte minst då en polsk brandman gjort en målning som symboliserade samarbetet och hade texten #together. Målningen överlämnades till Cecilia Looström samtidigt som hon överlämnade MSB:s sköld till polska styrkan.

– Vi har fått ett enormt bemötande, både av alla vi samarbetat med och av allmänheten. Vi känner oss ärade av att ha fått delta, sade Gregorz Borowiec.

PER LARSSON